

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre kor. 20.—
 Félévre > 10.—
 Negyedévre > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

—☉ Budapest, július hó 17. ☉—

A látások könyvéből.

Élet-halálról látásokat láttam,
 Vagy csak olvastam ócska skartétákban.

*

Höl a nap nyitja arany kapuját,
 Onnan indulnak a nagy kapun át,
 Hömpölygő rajban vége-szakadatlan,
 Csupa gyermekarcz, rajzó tünemény
 S a kaczagó, síró, bugó morajban
 Milliárd év zenéje zeng felém.
 Pityergő ajkak, nevető szemek —
 Megállj! vagy egyet ölembe veszek.
 Majd egyre zorádabb lesz az áradat,
 Amint a fényből árnyba szökken át,
 Hullám hullámmal vadúl hajba kap
 S ormótlan vihar dübörgi dalát.
 Feszült izmokban férfitusa kéje,
 Öldöklő szemben egy-egy orgyilok:
 Ne lássam, mit rejt a forगत mélye,
 Mert aki látja, kétszer meghal ott!
 S az árnyék halkán átenyhül ezüstbe,
 El-ül az orkán, ereje-fogyott;
 Alant lapul meg az alkonyok füstje
 S tarlón vezetnek ingatag nyomok.
 Elmennek lassan, akiket szerettünk,
 Jaj annak, aki végsőnek marad,
 Minden fájdalom, amit eltemettünk,
 Mégegyszer az ő szívére szakad.

*

De a színlemez szemnél érzékenyebb,
 Mélyebb látásra tanítja a szemet.

*

Húzódznak lassan húnó Napnyugatnak
 Boton és mankón az életrokkantak.

Árnyéktánczok — vagy annyi sem talán —
 Az időtlenség egyhangu falán.
 „Ave Caesar!“ zeng daluk a Halálnak,
 Amint mennek, ahogy glédába állnak.
 „Ave Caesar! Takarj be éjszaka!
 Utunk most térül igazán haza.
 Ki végkép elernyed, végkép elfaradt,
 Annak hiába bontanak itt ágyat.
 Golkonda kincsei por, hamu, semmi:
 Egy érték van csak: pihenni! nem lenni!
 Üdv neked Caesar! ki az ugart szántod,
 És a világot nyomortól megváltod.“

*

Lezuhan a nap. De már újra támad
 Kelet felől a fenséges káprázat.
 Harsona reccsen a mindenségen át
 És hirdeti az élet diadalát.
 Titkok pattannak. Milliárd kicsi far
 — Rózsák özöne — neki fohászcodik,
 Czombocska feszül és öklöcske akar:
 Döngetik, rugják az élet kapuit.
 Hurrá! Most betört a sáskasereg!
 Uram, teremtőm! Jaj, mennyi gyerek!
 Hogy rugnak, kapálnak, vigan hadonásznak!
 Jut vendég bőven minden kicsi háznak,
 Szőkék meg barnák; pufókok, lengék,
 Hajasok, s kiknek hajuk nem is nőtt még.
 Garázda banda, falánk, nyűgös, éhes,
 Minden porczikájuk édes, beszédes...

*

Ó majd ha már csak pusztá hirnév lettem,
 Csókoljatok meg egyet én helyettem.

Krónika.

Uri bünösök.

— *jul. 15.*

El lehetne kezdeni azzal az ismételtes anekdótával is, hogy:

— Van-e a kóterben zsidó, János?

— Nincsen bizony, tekintetes uram.

— No hát reggelre legyen ám!

Mivelhogy a tekintetes szolgabíró ur este teljesen kiferblizetten érkezett haza a kaszinóból és reggelre gondoskodni kellett arról a pár forintról, amit az Iczig is, az Eizik is szívesen megfizetnek, csakhogy ne talál-tassanak valami kihágásban, amit akár az itcze körül, akár az elveszett birkák bőre körül valahogyan csak rájuk lehetne bizonyítani. De hát ez az anekdóta csak afféle közigazgatási panamáról vagy hivatalos hatalom-mal való visszaélésről vagy miről szól és ki lövöldözne paragrafussal verebekre? Mert most nagyobb uri hunczutságokról akar itt szó lenni, de azért ne tessék megijedni, nem a politikáról akarunk értekezni. Hanem valami olyasfélérről, hogy milyen nehéz ma már nemcsak Prügelknabét találni, hanem szanatóriumba jutni is.

Világossy József nagytekintélyű ügyvéd volt, mágnásoknak és káptalanoknak az ügyésze, sok százezer koronának a megkeresője, még többnek a boldog tulajdonosa és millióknak a kezelője. És Világossy József ezen a héten egy pár nagyon szegény kis százezer korona miatt odajutott; ahova rendszeren csak ezüstórának, vagy zsebkendőnek az ellopása, avagy bicskával való szurkálódás miatt szoktak jutni az emberek: a rendőrség börtönébe. És ugyancsak hurokra került, gondolom Aradon, egy nagyon előkelő családból való jogászgyerek, aki Kolozsváron sportszerűen üzte a betöréses lopást. És már megint valami harmadmillió körmönfontosságban is uri emberek kerültek a rendőrség és a vizsgálóbíró elé. Szóval, mintha olyasvalami történe, hogy ma már nemcsak a kis tolvajokat akasztják fel, hanem a nagyokat is odafüggesztik melléjük.

És itt azután egyszerre nagy kérdések merülnek fel. Mindenekelőtt az, hogy így van-e jobban, vagy pedig amugy volt jobban. Akkor volt-e tőkéletesebb és igazságosabb a világ, amikor még a nagy takarékpénztárak és egyéb pénzüzetek százezres-sikkasztóit engedték futni vagy Amerikába, vagy a tisztas revolvergolyóba és csak a kenyeret vagy bögrét lopó napszámosasszonyt csukták be, avagy pedig most van-e jobban, amikor már csaknem szinte egészen igaznak látszik a régi jogi fikció, hogy: a törvény előtt mindnyájan egyenlők vagyunk.

Hogy ide valami világosság derüljön, ahhoz első-sorban természetesen meg kellene vonnunk azt a vonalat, ami elválasztja az ugynevezett »ur«-at az ugynevezett »nem ur«-tól. Csakhogy ez részben hiu erőlködés, részben pedig gyűlöletes munka volna. Azért legjobb, ha az olvasó a maga lelkiismeretével végzi el, hogy kit gondol urnak, kit gondol nem urnak.

Az urakkal való ugynevezett »egyforma elbánás«-nak a legrémesebb, legkísértetesebb példája volt az Eulenburg herczegen való igazságszolgáltatás. Ez a nagyon szerencsétlen ember régi, válogatottan házasodó, tehát kétségtelenül degenerált családból származott. Az élet megadta neki a vagyoni jólétet, a szórakozásnak és a grande vie-nek minden lehetőségét, tehát a valószínűen már veleszületett perverzításhoz még megmutatta neki azt az utat is, amely a perverzióra vezet. És ezt az embert halálos betegségnél sulyosabb állapotban — mert olyan a betegsége, hogy éppen még csak belehalni sem lehet, amikorra jólesne — odavonszolták a törvény elé olyan büntényért, ami például Kis-Ázsiában vagy Egyiptomban egyáltalán nem bűn, hanem intézmény, Olaszországban, sőt az Erzsébet-téren is immár humánus megértéssel betegségnak felismert és elnézett szerencsétlenség. Ha egy Kovács István vagy egy Spiegel Salamon fejére bizonyosodik rá hasonló dolog, akkor ma már valószínűen futni engedik őket, de ha megbüntetik is, a büntetésük mértéke egyáltalán nem lesz arányban a büntetlenül maradt Eulenburg herczeg irtózatatos torturájával.

Hadd fusson a paraszt, de az uri bünösön példát kell statuálni, — mondja ma már a szabadság és egyenlőség nevében ugyanaz a szava a népnek, amely nem engedi meg, hogy az antiproletár este a kávéházban üljön, mert rátöreti az ablaküveget és úgy magyarázza az egyenlőséget és a sajtószabadságot, hogy kövel dobáltatja be annak a fejét, aki a maga becsületes meggyőződését megirni is merészeli. Legyen igazság és veszszen a világ, amint »urról« van szó, de minden ius summa iniuriává válik tüstént, amint ha nem is bombás, de kétségtelenül bogaras orosz menekültet tolonczoltat ki Boda főkapitány Budapestről.

Eulenburg, aki soha szimpátikus nem volt, mértéktelen bűnhődése révén minden becsületes lélekben felkeltette a szánalmat. Nem ítétek róla, nem csukták be és mégis szörnyű kegyetlenség történt vele az igazság nevében. Mert Kovács István, ha leülte a büntetését és újra kenyeret keres, azt mondja, hogy hiszen nem is ő volt az, hanem az a másik Kovács István, Spiegel Salamon pedig megmagyarosítja a nevét és akkor többé senki sem emlékszik rá, hogy Illaván ült-e vagy Szamosujváron. Az Eulenburg nevet azonban kissé akadályos megmagyarosítani és a nagyköveti állások nem éppen olyan gyakoriak, mint például a szakszervezeti pénztárnokságok.

Eulenburg, pusztán csak azért, mert ugynevezett »ur« volt, mértéktelenül bűnhődött meg ítélet nélkül is a ma már patológiailag osztályozott szerencsétlenségéért. Ellenben kicsiny kis tréfa az ő rajta szolgáltatott igazság ahhoz a brutalitáshoz képest, hogy azt a bérharcz — még pedig politikai bérharcz — miatt állásavesztett lakatoslegényt, aki ellop egy prézliből vagdalt hussá avanszáltatott szeméttel töltött kolbászt, mert otthon nincsen a tizenhatsz gyereke közül egyiknek sem enivalója, elitelik félesztendőre. Az alatt az idő alatt vagy lopjon az ásszony, vagy tanulják meg

a lopást a gyerekek is. Mert az erkölcsi világrend helyreállítására nélkül valóban még több modern ember szenvedne bélpangásban, érlemeszedésben vagy más ilyen modern betegségben.

Most már persze a Világossy József esetéről is kellene beszélni. De nagy a gyanum, hogy tulajdonképpen elejétől végig arról beszéltem. Világossy ellopota vagy elsikkasztotta különböző káptalanoknak a pénzét. Olvasatlan százezreket rakott zsebre ott, ahol még olvasatlanabb milliók csergedeznek és aminek a forrására rá volt szabadítva jóformán ellenőrzés nélkül, de mindenesetre a pénzlehetőségnek minden meretrixnél czudarabb csábító erejével.

A világerért — ezért az egész mai világerért — sem veszem a védelmembe. Hanem a sorsa kapcsán eszembe jut az inárcskakucsi kasznár esete, akit a karakószörcsöki káptalan elcsapott, mert már türethetetlen volt az a mennyiség, amit lopott. És a káptalan el is határozta az elcsapás kapcsán, hogy többé nem tartja házi kezelésben a birtokait, hanem kiadja bérbe. Ugy is lett, kiirták a bérleti hirdetést. Az első, aki bérlelőül jelentkezett, az elcsapott kasznár volt és éppen a kétszeresét ígérte be annak az összegnek, amit eddig a káptalan kapott az ő kezelése javán. Azt mondta, hogy ő majd így is megtalálja a maga hasznát. És mit tehet a káptalan? Odaadta bérbe a földjeit az elcsapott kasznárnak és egészen jól jött ki vele.

A gondolatszuffixumokat pedig mindehhez tegye hozzá maga az olvasó. Mert én ugyan nem vagyok hájlandó még konzekvenciákat is levonni most. Ki a csoda lesz majd okfejtető akkor, amikor Czelziusz már a huszonhatodik ujját is kezdi mutogatni és miért gondolkozzam én tovább, amikor az embernek még a logikája is befagy a hőségétől.

Paganel.

Öreg urak.

Irtó: KOSZTOLÁNYI DEZSŐ.

(2)

V.

Valami mégis hiányzott.

Elmult egy nap és a mánor enyhült. Elmult egy hét és elfáradtak. Elmult egy hónap és szomorúak lettek.

Valami hiányzott.

— Mi hiányzik? — kérdezték egymástól tanakodva.

— A sárga függöny — mondta Dániel.

Még aznap elmentek együtt egy vászonkereskedésbe és vettek egy vég sárga vásznat, éppen olyant, mint akkor lógott az ablakukon. Mindjárt felakasztották. A szobára langyos sárgaság borult.

— Mit szólsz hozzá? — nevetett Mózes.

— Pompás. Csak egy kicsit másszinü.

— Hogy érted ezt?

— Kicsit világosabb.

— Nekem úgy tetszik, hogy éppen sötétebb.

Nem itt volt a baj. Másnap este Mózes a homlokára ütött.

— A sakk.

— Igen, sakkozzunk.

Beszerezték egy sakkot. Nehezen indult a játék. Mind a ketten kijöttek a gyakorlatból. Dániel kicsit el is felejtette a lépéseket. Azután hosszú viták keletkeztek. Dániel most se akarta elismerni, hogy Mózes jobb játékos s a játszma végén azt fejtegette, hogy tulajdonképpen ő nyert, amiben senkinek se volt oka kételkedni, hisz ékesszóló és meggyőző érveket hozott fel mellette.

Ezt is abbahagyták. Egy hétig fásultan feküdtek az ágyon.

— A nő hiányzik — mondták egyszerre mind a ketten.

— A nő, a nő.

Rövidesen nőt kellett szerezniök.

Másnap este kiálltak az utcára, estefelé, mikor a munkáslányok hazafelé térnek a varrodákból, a kereskedésekből és a gyárakból. Dániel felhuzta czérna keztyűjét és egy őszirózsát tűzött gomblyukába. Mózes a drogériában parfümöt szerzett be és cukrot a fűszeresnél. Sokáig kellett várniök. Végre jöttek.

A vállalkozásuk azonban kudarczczal végződött. Legtöbb nő szóltanul ment el mellettük. Volt olyan, aki mérgesen elutasította őket; volt aki vállat vont, volt aki nevetett is.

Csüggedten mentek haza.

Másnap megint korán lesbe álltak. Czéltalanul.

Harmadnap Dániel otthon maradt. Csak Mózes ment ki a vadászatra.

— Tudod, minő fenegyerek vagyok — mondta.

— Te nem változol soha — ümmögte álmosan Dániel. — Te vén kujon.

Ezen az estén azonban Mózes ragyogó arcczal rontott be.

— Van nő.

— Ne mondd.

— Egy édes, piczike nőcske.

— Szőke?

— Eltaláltad.

Mózes vacsorázni kezdett.

— És képzeld, hogy hívják?

— Csak nem...

— De igen. Marinak hívják.

— Lehetetlen. Hisz ez mesés.

Nem fért be a fejükbe, hogy ezt is Marinak hívják.

Egy tündérrege minden bűbája szunnyadt ebben a névben.

Csak arról volt szó, hogy hol találkozzanak vele, mert vasárnapra találkát adott. Kiránduljanak a zöldbe? Mózes nem kedvelte a kirándulásokat. Gyászos tapasztalatai voltak. Az ember izzad, fuldoklik a porban és tüzel a tyukszeme. A villamosok téle vannak s mindig ellenkező irányba viszik. Azután főleg az élelmezési technika tökéletlen. Multkor egy csirkét sütettek a háziasszonyukkal, amit ujságpapirba göngyölve, kivittek magukkal. De a csirkébe bemásztak a hangyák. Nem tudták megkülönböztetni, hogy a csirke bőrét eszik-e, vagy a vasárnapi tárczát. Nem is ettek, hanem inkább nézték a szegény baromfi hulláját, a busan előrenyuló nyakát és megtört szemét, amely mintha azt kérdezte volna, miért ölték meg ily fiatalon, élete virágjában. Majdnem megsiratták.

Tehát nem fognak kirándulni. Inkább a lakásukba hozzák a leányt. Ugy, mint akkor. Ez bünösebb és elegánsabb is.

Elhatározták, hogy három czukrászsüteményt vesznek. Hárman vannak, de ők inkább nem esznek és mind a hármat a lánynak hagyják. Aztán málnacukrot is beszereznek és — természetesen — meggy-palinkát is.

Vasárnap jött a lány. Egy félszeg és igénytelen lányka, valami buta és szótalan liba, akinek más kalandja nem akadt s ennek a szomorú ígéretnek is örült. Nevetés közben mutogatta kis fogait és vérszegény, lila inyét.

— Mari — suttogta Mózes érzelmesen.

A nő köszönt és leült. Ez az a kis budapesti leány, aki már tudja, mi a jómodor, mi a vidékiesség, mi a zavar, de éppen azért elfogult.

Mózes társalogni próbált.

— Üljön le.

— Köszönöm, már ülök.

A beszélgetés ezzel elakadt.

Dániel köhintett. Merész elhatározása támadt. Feláldozza magát s kimentti őket a zavarból.

— Igen? — mondta halkán. — Már ül? Érdekes. És nevétt.

Most még nagyobb lett a zavar. Mind a hárman köhögtek.

Mózes hirtelen a lány felé fordult.

— Mondani akart valamit?

A lány nyelt egyet és csak ennyit szolt:

— Nem.

Most már nem volt menekvés.

Mózes kétségbeesetten, rettentő szigorral nézte a falon függő olajnyomatot. Ezen a képen egy vitorlás hajó bukdácsolt viharos habokban. Arra gondoltak mind a hárman, mennyivel szivesebben lennének azon a sülyedő hajón, a biztos halál karmaiban, vagy akár a tenger fenekén, mint itt ebben a szobában, ahol nyugalom van és meggyapálka.

Majd egyszerre, ostromszerűen, kínálni kezdték a leányt. A lány halálosan szabadkozott. Ugy látszik maga se tudta, mit akar és mikor látta, hogy a többiek se tudják, még jobban megrémült. Zavarba jött a zavarától. Az ujja hegyével csipentette el a málnaczukrot. Majdnem leejtette a pokróczra. Aztán nagy kérésre-könyörgésre végre a szájába vette. Mosolygott. Aztán olyan arcot vágott, mintha a nyelvét harapott volna.

De intett a kezével:

— Semmi, semmi.

Nehéz pillanatok voltak. Dániel szivdobogást kapott az izgalomtól. A meggyapálka azonban segített. Vigan iddogáltak. Mózes egy régi dalt énekelt. A leány áhitatosan hallgatta és nem tudta, gyászdal-e, vagy induló, sirni kell-e rajta, vagy nevetni.

Két óráig tartott a vizit. Végül elbucsuztak. A lány megigérté, hogy gyakran eljön.

A két öreg egyedül maradt.

Szótlánul jártak a szobában.

Mózes rágyújtott kiszivott régi pipájára.

Mind a kettőnek ugyanaz az érzése volt. Hogy itt valami nagyon bus dolog történt.

De egyik se mert szólni.

Végül Mózes törte meg a csendet.

— Nos, mit szólsz hozzá?

Dániel a szemébe nézett.

— Bájós leány.

— Nagyon bájós — mondta Mózes kis gondolkozás után. — Nagyon.

Megint jártak a szobában.

— De valamit elhibáztunk — mondta Mózes. — Legalább úgy hiszem. Valami megint hiányzott.

— Igen, valami nem volt jó.

— A meggyapálka talán.

— Lehet, hogy az... Különben ma mindent meg-hamisítanak...

— Mindent.

Mózes lefeküdt a diványra. Nagyon le volt verve. Viharos füstfellegbe borult a divány.

— Te, — mondta végül — nem emlékszel? Hogy is volt akkor?...

VI.

Dániel és Mózes a Múzeum-kertben ültek egy padon. Reggelenként szerettek itt elüldögélni.

— Te, — folytatta Mózes — tegnap este eszembe jutott valami. Egy fiatalember egyszer főbe lőtte magát. Utolsó levelében azt írta, azért végez magával, mert az idén megint egy évvel idősebb lett. Nem tudta elviselni a gondolatot, hogy tavaly huszonöt éves volt és most már huszonhat. Ha meggondoljuk, számárságot csinált. Az orvosok azt mondták, hogy elmebeteg. De ha jobban meggondoljuk, bölcs volt.

Dániel unottan hallgatta ezeket a badarságokat. Fanyar, unalmas emberek vánszorogtak előtte.

Dél felé azonban már felpezsdül az élet. Felpezsdül a kedv s a meleg napsugaraktól elpárolog a reggeli neuraszténia. Diákok jönnek és magolják a litografált jegyzeteket, amiket oly jól ismernek az öreg emberek. Kibujnak a bonne-ok, karikatájt hajtanak a kis fiúk és óriás lapdákkal játszanak a leányok.

— Nézd csak a piros kisleányt, a piros lapdával, a piros napernyővel — kiáltott Mózes. — Emlékszel még reá? Minden reggel meglestük egyszer, hogy nyitja ki liliputi napernyőjét a napsugarakban. Akkor kilencz éves volt. Mostan is annyi. Ne keresd, hogy kicsoda, ne kérdezd a nevét, nincsen is neve és kora sincs, mindig volt és mindig lesz s mindig ugyanaz s boldogan és pirosan kaczag, tegnap, ma és holnap és megterem mindenütt, mint a füben a pipacs. Nézd a piros kislányt.

Mózesnek kiderült az arcza és ragyogott egy napernyő reflexében.

Dániel szívére szoritotta a kezét.

VII.

Nem azért tette ezt, mert szentimentális volt, hanem mert utóbbi kegyetlenül tréfált a szívével.

Ördögi tréfákat üzött vele. Néha úgy érezte, hogy mindjárt elrepül. Máskor pedig hirtelenül bukott, mély pinczékbe, sötét folyókba, örvényekbe. A keze vékony és átlátszó lett, mint egy szárny. Gyakran nézte a gyertya fényénél. A szédület olyan különös. Valami játékkéle ez, egy kis ördög-színház, amelyben fény és árnyék váltakozik. Később, ha minden jól van s az ember érzi lába alatt a földet, fölötte az eget, már majdnem kellemes is rá gondolni s elmulat vele.

Csak haza ne kellene menni. Az otthon újabban ellen-szenves. Az emeletek magasak, a folyosó szűk, az ablakok nem jól záródnak. A kályha is füstöl. Gyakran kifut a konyhában a tej s ez ájulatos büzt terjeszt mindenüvé. Aszfaltozzák az utcát. A járda irtózatosan fel van dülva a házuk előtt. A sötétben a felszakított rétegek tátongó sebeknek tetszenek. Azután az egész szoba kámforszagú. Mindenütt orvosságos üvegek. Éjjel pedig cserepeket és meleg sós zacskókat kell kikészíteni a háziasszonynak, aki már rájuk unt. A szomszédok gyűlölködnek. A házmaster nem köszön, ha jönnek. Gyűlöli azokat a lakókat, akik nem fizetnek kapupénzt. Azt beszélnek, hogy kémek. Mindennek biztosan Mózes fekete szemüvege az oka. A második emeleten a műveltebbek arról suttognak, hogy a kormány ellenségei s titkos iratokat másolnak.

Ha csak tehették, nem voltak otthon.

Közáltak a városban.

VIII.

Valámit kerestek.

Néha úgy ment ez a két öreg, mintha eltévedt volna. A nagyon kis gyerekek tipegnek így, czéltalanul és félénken. Kinyújtották a nyakukat és néztek egy ablakot, vagy egy udvart, ahol gyerekek maszatosan, piros- és kékcsiku tornaingben tánczoltak, henteregtek, lustálkodtak a zöld téglákon. Máskor megálltak valami utcásarkon. Óráig álltak ott. Szorongatták egymás kezét és mereven egy irányba tekintettek. Senkit se ismertek és mégis mintha valakit vártak és kerestek volna bizonytalanul, egy lázalom gyötrő ködében. Azután haza mentek.

A lépcsőkön elfáradtak. Halványan és lihegve dőltek a diványra. Egymás szemébe néztek.

A szemükben ez állott:

— Ma se találtuk meg. Nincsen sehol. Másutt kell keresni . . .

Voltak azonban órák és perczek, mikor sárga arcukon türelmetlen ránczok rebbentek meg, piros ránczok, a láz rettenetes ránczai. Ilyenkor féltek. Ilyenkor futni kezdtek ezek az örült keresők. Ilyenkor rohantak előre a rossz, öreg lábaikkal, csetelve-botolva, mint ákit üz valaki és a kopasz homlokuk megizzadt, elsápadt, összehervadt. Futottak és öreg szivecskéjük erősen dobogott a versenyfutástól. Dániel a soványságtól. Mózes a hájtól.

Egyszer a pályaudvarnál megmérlegelték magukat.

— Tíz kilót fogytam, mióta itt vagyok — sóhajtott Dániel.

Aztán Mózes állt a mérlegre. Mogorván jött le.

— Tíz kilót hiztam — mondta még busabban.

IX.

Egy napon a diákkorcsmában ebédelték.

Későn mentek oda és ugyszólván egészen maguk voltak. Künn csöpörögni kezdett az eső. A gázlángokat meggyújtották. Ebben a világításban minden még szomorubb lett. A király arczképe piros huszáruniformisában bántotta őket. Olyan alázatos és igénytelen volt, mint egy kéregető. A poros pálmák szegényes pompája fájt. Minden másképpen festett, mint ahogy képzeltek.

Az eső nekifeküdt a Dunának.

Nagysokára jött a pinczér, hogy az asztalról el-takarítsa a kenyérhulladékokat s a tányérokot.

Azután ismét egy végtelenség telt el, míg visszajött.

A villák és a kések erősen csörömpöltek az elhagyott teremben.

A tányérok is hidegek voltak. A hus ehetetlen. A tésztára ráfagyott a zsir.

Kedvetlenül üldögéltek mind a ketten és nézték az őszi esőt.

A szürke fényben úgy tetszett, mintha két halott ülne az asztalnál, fáradtan és szomoruan.

Egy diák nézte őket.

Ugy látta, hogy az egyik egy hosszú-hosszu fantóm, aki egyszer megjédt valamitől s most örökké ilyen ijedősen néz maga elé. Arczát a fájdalom fehérre meszelte. A másik kövér és szakállas arc borostáival és szemölcszeivel pedig egy gondozatlan sirdombra emlékeztette, amelyet felvert a dudva, besüppedt és kipuposodott s csak két szem pislog belőle zsirosan és fényesen, mint két méces, amit a hája táplál. Nem tudta, melyik a szomorubb.

A diák, aki előadásra ment, sokáig állott a homályos tükörablak előtt s egy kicsit összeborzongott. Aztán felgyürte a gallérját és tovább sietett az esőben.

X.

Mózes ezen a napon megállt egy ház előtt, amelyről soha senkinek se beszélt.

Állt a ház előtt, mint a czövek és nem mozdult. Nem tudni, mi vitte oda. Nem tudni, mit várt.

A háziaknak feltűnt az idegen. Egymásután nyiltak az ablakok és kíváncsi fejek kukkantak ki, hogy megbámulják ezt a hóbortos, öreg lovagot, aki ablak-sétát rendez valami ismeretlen nőnek vagy kinek és órák óta nem moccan. Az ablakot már többször kinyitotta egy haragos ur és fenyegető pillantásokat vetett feléje. Mózes nem tágitott.

Egyszerre csak az utcán termett a haragos ur. Ingujjban volt. Az arcza piros volt a vasárnapi bortól. Látszott, hogy ivott, vagy kártyázott s mérges, hogy abba kellett hagynia.

— Mit akar itt?

Mózes nem felelt.

— Mit keres?

Mózes kicsit gondolkozott s egyszerűen és szeliden csak ezt akarta mondani:

— A fiatalságomat.

De nem mondta s' inkább hátrált s magában csendesen megfogalmazta a mondókáját:

— Igen, uram, a fiatalságomat keresem e téglák alatt, az én édes, szép fiatalságomat. Önök ezen csodálkoznak és felháborodnak. Szentimentálisnak neveznek érte. De mi eljövünk messze földekről az emlékekért, a szinekért és eljöttem én is ide a barna fürteimért, a karcsu derekamért s a fiatal szájam csókjaiért és meg akarom keresni és meg fogom találni, mert lehetetlen, hogy elmúlt volna. Hiszen én itt vagyok. Lehetetlen, hogy valami kihulljon így a kezemből. Nézz meg az arczomat. Akárcsak az én huszvéves testem indult volna feloszlásnak. Ezt nem lehet megérteni. Csak önök tartják ezt természetesnek, trágár ivók, nyárspolgárok, vasárnapi mulatók, akik büntársai a lázító életnek s ezért most fogadja, uram, ön és mindenki, aki csak így gondolkozik, az emberiség összes fájdalma nevében az átkomat és a megvetésemet.

Mózes azonban ezt se mondta el.

Csak azt mondta:

— Jó estét.

Aztán leemelte a kalapját és még valamit dadogott.

A haragos ur pedig még egyszer ráordított:

— Mit keres itt?

XI.

Mózes már igazán semmit se keresett.

Ment haza.

Otthon sós zacskók között görnyedt szegény barátja. A gyertya csonkig égett. Barátságfalan vörnyeget fényben uszott a szoba. Az ablakokon hideg levegő áramlott be. Nyikorogtak a butorok.

Mózes leroskadt egy székre és mintegy csak magának mondta:

— Nem lehet.

Körülötte minden harsogva, vagy halkán zengte vissza a gondolatát.

A lámpa kormos üvege recsegve mondta:

— Nem lehet.

A szél megkocogtatta az ablakot:

— Nem lehet.

Az ősz is beszólt:

— Nem lehet.

Aztán látta magát, meggémberedve, foltos arczczal a tükörben. Ez a kép is arra intette:

— Nem, nem, nem.

Mózes a barátjához fordult. Odaült az ágy szélére és megsimogatta a haját.

— Dániel... — kezdte el pityergő hangon. — Dani...

Csak ritkán nevezte így.

Most volt hozzá legközelebb.

Diákkorában se látta ily gyámoltalannak és kicsinynek és sohase szerette így ezt az öreg, öreg fiút, mint most.

— Nem gondolod, — mondta — hogy nem nekünk való ez a szoba?

Az öreg ránézett és bólintott.

— Nagyon magas.

— Nehéz fűteni.

— Az ablakok rosszul záródnak.

— Nincs külön bejárat.

— Nem nekünk való.

Hónapok óta gondolkoztak erről. Végre kimondhattak mindent, ami szívéükön feküdt. A szoba öt perc alatt kegyvesztett lett. Drága is, rossz is. A háziasszony barátságos, de toladó. Egy óráig szapultak mindent.

Valamit nagyon halkán ümmögtek. Aztán Mózes kiment és csak annyit mondott:

— A szoba, nem megfelelő. Felmondunk. Még ma este megyünk.

Dániel felkelt az ágyból. A változásra még valami örömet érzett. Öltözködött.

A holmijukat egy-kettő összerakták. Siettek, szöktek innen. Szégyélték magukat. Valami titkos kudarcot vittek magukkal. Szijazták a koffereket. A háziasszony csodálkozva nézte a kulcslyukon az éji készülődést. Még egynéhány ruhadarabot kellett a kosárba gyömöszölni és készen voltak. Dániel lomhán csoszogott előre a nehéz botosokban.

— Nem felejtettünk itt valamit?

Mózes magára vette a téli kabátját. Még egyszer ránézett a szobára s aztán lassan átölelte tekintetével az egész várost, az egyetemet, a kerteket, a lányokat és egyszerre látta magát fiatalon, messzeségek felszínén lebegve s úgy érezte, hogy mindent, mindent itt hagyott és most, amikor elmegy innen, semmit se visz már magával. Mégis mennie kellett.

A vonat nyolcz órakor indul.

Nyakába vetette tehát sárga sálját és föltette a sötétzöld sapkát.

— Nem felejtettünk itt valamit? — nyafogta még egyszer szobatársa a lépcsőházban.

Mózes a korlátnak dőlt.

Aztán csendesen mondta:

— Nem.

(Vége.)

átengedték. Ezenkívül pedig irtak tankönyveket, amelyekről Schwarz Gusztáv is megmondta, hogy: jeles munkák, »és«-sel végződnek. De jött ez a Pikler és vele mindenféle modern tudomány, holmi szociológia, uriemberhez nem illő szociálista gondolkodás, meg ehhez hasonlók, amit Csaradák mély megvetésükben e határozottan sértő jellegű szóval illettek: »szabadgondolkodás«. Jött Pikler és az egyetemen, hova azelőtt csak megbukni jártak a diákok, harcros élet vette kezdetét. A diákok érdeklődni kezdtek a dolgok iránt, ami arra kényszeríté a professzorokat, hogy elolvassák a saját, esztendő előtt németből lefordított tankönyveiket, mert némely diáktól kitelt, hogy megtanulta. A jogász alakja különben is gyanusan közeledett a filozofia felé és akadt, aki valósággal foglalkozott is filozófiával. Jött a Társadalomtudományi Társaság és a kártyázó, biliárdozó klikkeknek, az Egyetemi Körnek bekövetkezett az alkonya. És ezt mind ez a Pikler csinálta. Nosza összegyűlt egy szép szerda délután a kari ülés és a második alapvizsga tárgyai sorából eltörölte a jogbölcseletet. A diákok mégis eljártak a Pikler-órákra, pedig még csak katalógust sem olvasott, mint Timon Ákos, aki szórul-szóra adta elő a könyvét és ha kihagyott egy névelőt, vagy egy pontosvesszőt, kikorrigálták az éber diákok: »Pont, méltóságos uram!« Látnivaló, átalakult az »egyetemi szellem« a jogi karon és annak mind ez a Pikler az oka. Hogy most távozása hírét koholták, hogyne erősítették volna meg a hirt derék kollégái. »Mi is tudunk róla. Bizonyos, hogy elmegy.« Csak a diákság szontyolodott el, de eszébe jutott két vigasz. Egy az, hogy Csarada nem megy ki Genfbe, ő bizony megmarad magyarnak. Kettő: a zseniális Schwarz Gusztáv egy mondása, a mivel egy verőfényes tavaszi délben kezdte meg az előadását: »Két okos ember van az egyetemen. A másik Grosschmid tanár ur«. Ha kimegy is Pikler, marad még a jogi karon okos ember kettő.

A REVOLVER ÉS A SZÉRUM. Két nagy nyelvcsész: Simonyi Zsigmond és Szily Kálmán még mindig a Szarvas Gábor nyomdokain kergeti a vadat, de úgy látszik, — és ámbár Tóth Béla is meghalt már — nagyon sajnálatos dolognak látszik, hogy a magyar nyelv éppen ott, ahol szinte kötelezőszerűen kellene minden kincsére vigyázni, mert kenyérfeszítést jelent, a magyar újságírásban indul neki rettenetes értelem-sikkasztásoknak és értékhamisításoknak. Végül is ezen a helyen nem muszáj mindig csak az Akadémiát ütni, hanem olykor végig lehet vágni — persze csak igazság szerint — az olyan hátakon is, amelyek újságírásba görbülnek bele. Volt idő, amikor a magyar nyelvnek a tisztaságáról, értelmes voltáról, és csak az angoléval összehasonlítható logikus kifejezőképességének a megóvásáról nem gondoskodott senki más többet, csak éppen a napi munkában is stílus-gondosságra törekedő újságírók. — Ma úgy tűnik nekünk a dolog, hogy ami értelmetlenség, ami logikátlanág csak egyszer is felbukkanik a nyomtatott híradás megfogalmazásában, az mindjárt uzussá válik és közkeletűvé lesz. Ellenben keserves megértésekkel, szorgalmas utánjárásokkal és megfontolt mondatszerkesztésekkel felbukkanó új szépségei a magyar nyelvnek belefulladnak vagy a meg-nem-értésnek, vagy pedig a felületességnek, a hanyagságba is. Ismételjük: úgy tűn ez a jelenség, hogy szinte kétségbe kellene esnünk rajta. Mikszáth Kálmánnak az összes stílusbeli uniformjait nagy készséggel birtokolták el a mai magyar anekdotiko-novellisták. Móra István kellemetlen tájszólásairól szívesen metszik a tőt. Erre az ijesztő és veszedelmes uniform-utánzásvágyra a legekleatásabb példa az, hogy egy kitűnő és most-feltűnt és színjátékával is feltűnést keltett magyar írónak az az izléstelensége vagy nyelvlélek-nemértése csinált, szinte iskolaszerűen a magyar újságírásban, amit ő egyetlen egy szóval a »tünt«-tel tudott elkövetni. Ez a »tünt«,

Toll és tőr.

— júl. 15.

MARAD MÉG OKOS EMBER KETTŐ. A királyi magyar tudományegyetem jogi karán azok a tanárok, akik olvasni is tudnak, boldog örömmel vették tudomásul, hogy egy újság faktum alakjában írta meg azt, ami eddig csak szívük legtítkosabb, de leghévesebb óhajta: vala: Pikler Gyula elhagyja az országot. Pikler Gyula: e fogalomban koncentráldott a jogi kar minden keserve. Mert hogy azelőtt szép békességgel megfértek egymással a jó öreg Vécsey, Sággy bácsi és Herczeghi Miska bácsi. Kérdezték a vizsgákon, hogy járnak-e még Erdélyben vasutak és ha a jelölt ilyenkor egy nemzetiszínűt kiáltott,

amely éppen olyan tünemény a magyar nyelvnek az írott eszéjárásában, mint amilyeneket annak idején a Claqueshutes Frigyes gyűjtőneve alá foglaltak egybe, ikertestvére annak a másik két — de most már lényeg szerint meg nem értett — ostobaságnak, amelyik Browninggal és Erlichhel követ el az elmés meggondolatlanság. A Browning fegyverének éppen az a disztinktiv sajátja van, hogy nem revolver, hanem magazinos tüzelő-szerszám. Ezért tehát egyenesen közönséges számárság azt írni, hogy »Browning-revolver«. És mivel az öngyilkosságok száma napról-napra szaporodik, tehát természetes az is, hogy napról-napra szaporodik a lenyomtatott Browning-revolverek száma is. Hasonló az eset az Ehrlich orvosságával is. Ezt az orvosságot ma már, ha megpukkadsz, sem olvashatod másképpen, csak úgy, hogy Ehrlich-féle szérum. Pedig az Ehrlich orvosságának éppen az a fortélyja, hogy *nem* szérum. Nem organikus vegyületekből készült ellenméreg, hanem egyenesen *méreg*, anorganikus összetételből készült orvosság. Ugy tűnik tehát, hogy a Browning-revolver éppen olyan felületeség, mint az Ehrlich-szérum. De régi dolog, hogy az ostobaság ragadós betegség, ellenben az észszerű mondatszerkesztés és értelemgondolás rettenetes nehezen ragad rá egyik íróársunkról a másikra.

ÖT KENYÉR ÉS KÉT HAL van, de Jézus Krisztus nincsen, aki pénzügyminiszterséget vállaljon öt kenyér és két hal forgatóke alapján. Itt a deficit, takarékoskodni kell. Ezt mindenki átlátja, kivéve azok, akiknek több jutna, ha nem kellene takarékoskodni. A tisztviselők, a tanárok, meg a többi mondja: tessék takarékoskodni, de előbb emelni a mi fizetésünket. A díjnok mondja: az én garasomból akar az a Lukács pénztári készleteket összehalmozni? Aztán emelni kell a bevételeket. Ez is természetes, ezt is helyesli mindenki, de természetesen nem úgy, hogy ő fizessen többet, hanem valaki más, vagy senki, legjobban úgy kellene emelni a bevételeket, hogy valaki elmegy Monte-Carlóba s ott nyer ötszázmilliót, vagy megadóztatja a yankeekat, azoknak ugyanis kicsi az adójuk. Takarékoskodni, de nem apasztani a kiadásokat, többet bevenni, de nem növelni a bevételeket, ez az a csoda, mely vetelednék az öt kenyér és két hal csodájával, de úgy látszik, az ur Jézus tudta, mit csinál, mikor a bibliai csodát vállalta és nem a magyar királyt.

HUSZONÖTEZER MUNKÁS kenyéréről van szó, amit a szivtelen töke egyetlen szóval meg akar tölük vonni. Ha huszonötezer munkásnak nem adunk munkát, akkor az szivtelen éheztetés, gyerekek sirására, asszonyok sóhajára kell gondolni. De ha huszonötezer munkás kijelenti, hogy nem akar dolgozni, akkor az általános sztrájk, akkor gyerekek nem sirnak, asszonyok nem sóhajtanak, ellenben a férfiak harciasan söröznek a Trieszti nő-nél vagy más nőnél. Ezt meg kellene tanulnia a polgári társadalomnak, mivel a munkások nem akarják megtanulni, hogy az osztályharcz nemcsak akkor osztályharcz, mikor ők támadnak, hanem akkor is, mikor a másik támad s háboruban nem szokás megkérdezni az ellenségtől: nem lenne-e alkalmatlan most háborgatni őt s nem parancsolná-e várni a támadással addigra, amikor több kilátás van, hogy a mélyen tisztelt munkáshadósztályok sikeresen visszaverik majd a támadást? Nem vagyunk szentimentálisok, mikor néhány munkaadó millió roppan össze, de csak azért nem, mivel általában nem vagyunk szentimentálisok. Az osztályharcz is olyan, mint minden más: jobb volna, ha nem lenne. De az osztályharcz ugyancsak olyan, mint a másik harc: nem lehet megkövetelni az egyiktől, hogy tekintettel legyen a másikra, pláne hogy elismerje a másiknak szent és kizárólagos jogát a győzelemhez.

DEFICZIT. Valaki vállalkozik és nyer: panamista. Kulturát mondott és üzletet értett. Hogy el ne felejtjük: a repülőversenyéről van szó. Európát emlegették, meg a nemzeti kötelességet, hogy el ne maradjunk a többi náció mögött, aztán meg idegenforgalmat s Budapest világváros zaját. Ez mind csak maszlag volt az üzlet megkaparintására. Szerencsére az üzleti rész rosszul sikerült, de szerencsétlenségre: a kritika most is kiáltja: panama! A város pénze bánja, aztán meg ott van egy érthetetlen tétel, ott van egy nagy kiadás, mely kisebb lehetne, — hogyan gondolkodtak az urak, hogy ennyi kiadás van? S micsoda bevétel! Semmi. Annyi, mint semmi. Hogyan vállalkozhattak az urak, ha ennyire tévedtek? Aki nem ért a dolgához, ne fogjon bele stb. S az érdekelt urak, akik vért izzadtak az ügy körül s most pénzt is fognak izzadni, nem merik kérdezni, mert nincs kitől: hát mi kit szidjunk s nekünk mi szükségünk volt erre? Mindegyikünk bizonyos idő óta él, sőt urilag él, anélkül, hogy aviatikai jövedelmekre szorultunk volna. Egyikünkéről sem mondták: ha az aviatika nem lenne, nem volna sem enni-, sem tenni-valónk. Hát mit másznak ránk azért, mert mi is veszítettünk, jobban mondva csak mi veszítettünk? Mert repülőverseny dukált Budapestnek, s ha a város maga csinálja, sokkal többjébe kerül, mert nincsenek balekok, akik a negyedmillión felüli részt magukra vállalják. S a kár, a méreg és ódium mellett most még úgy bánjanak velünk, mintha nem a mi pénzünk veszett volna oda, hanem a városét loptuk volna! Igazán az embernek kedve támad levonni belőle a tanulságot s korszort fonní azok homlokára, akiknek minden sikerül, mert egyébként sem kell sikerülnie, mint a város vagy az állam megpumpolásának.

Politikai szilánkok.

— jul. 15.

Egészen meghatározhatatlan az a hangulat, amely mostanában lenyüguzi az embert, mihelyt belép a képviselőház folyosójának szárnyas ajtaján. Valamit keresünk s magunk sem tudjuk, mi hiányzik. A pamlagok most is tele vannak, mint azelőtt, a sarkokban suttognak azok, akiknek célirányos, ha nem beszélnek hangosan, itt is, ott is emberkaréjok fogják körül a tekintélyeseket, az új emberek éppen olyan jelentéktelenek, mint a koalíció közkatonái: mi az a furcsa érzés, mely kényelmetlenné teszi a levegőt s szinte arra készíti az embert, hogy a kabátja oldalzsebéhez kapjon, hátha az nyugtalanítja, hogy a tárczáját otthon felejtette?

— Talán a régi kedves emberei hiányoznak? — kérdezte az az előnyösen közismert honleány, aki hosszú évek óta szokott látogatója a karzatoknak s aki a fodrásznőjét is már a parlamenti munkarend szerint rendeli magához.

Ebben a pillanatban végigfutott rajtam az a kisérteties hidegség, amit akkor érezni, amikor valaki kitalálja azt a gondolatunkat, amit magunk sem ismertünk.

— Dehogyan hiányoznak! — feleltem önkéntelenül. — Abba nem bírok belétörödni, hogy visszajöttek. Sorra meg-elevenedtek a régi emlékeim. Minden arc tízéves reminiscenciákat ébreszt bennem. Attól fogva, hogy a nagy pusztulások elsodorták őket, folyton cziczomáztam a hazugságok csip-csup ezüstpapirosaival az alakjukat. S most egyszerre feltámadnak, kissé megránczosodva, de ugyan-

azzal a semmitmondó mosolygással, melylyel eltűntek a sülyesztőkben, beszélnek, iparkodnak, élni akarnak s nem érzik, hogy a vastagtalpu czipőjük ropogva tapossa össze éveken át szótt illuzióimat. Valami olyan érzés ez, mintha évek mulva élénk kerül az az édes száj, amelyiket valamikor csókoltunk s amelyik után sok csöndes, álomtalan és mégis álmokkal népes éjszakán át sóvárogtunk. S mikor megint itt van, bántó józansággal látjuk, hogy nem a csók volt feledhetetlen nekünk, hanem azt a hangulatot sirjuk vissza, amelyben csókoltunk. S amit nem birunk többet visszavarázsolni...

A szép asszony furcsán mosolygott:

— Hiszen akkor — szölt — maga a hangulataiba szerelmes! S a derék Haydin Imre vagy Pap Géza nem tehet arról, hogy maga majd csak tiz év mulva békül ki velük, ha már megint nincsenek itt!

— Lehet, hogy én vagyok igazságtalan. De elviselhetetlen ez a sok feltámadó emlék. Mintha a képrámák tartalma elevenednék meg s egyenesen a körforgalmi kocsikra ülne, hogy bekarikázzon a képviselőházba. Vagy mintha a Kossuth-bankók jelentkeznének s friss, csengő pénzzé akarnának átváltódni. (Volt idő persze a magyar politikában, mikor a közös bank papirosai szerettek volna Kossuth-bankóknak látszani.) Az ember nagyrebcsüli az érzelmi értékeket, de már nem igen akarja, elhinni, hogy a zálogházban is fizetnek értük. Az emlékeinkre is önzők vagyunk...

Az egyik öreg ur, aki a beszélgetés végére érkezett hozzánk, szeliden mosolygott ezen a monológon:

— Naiv a kifakadása — mondta. — Khuen igazán nem rendezkedhetett be kegyeleti alapon. Tőlünk pedig senki sem veheti rossz néven, hogy visszajöttünk. Tudja, mit mondott Casimir Perier: »Ha valaki volt egyszer miniszter s nem akar megint az lenni, nem érdemli meg, hogy az volt«. Hát még ha valaki csak képviselő volt! És a miniszterelnökhöz egészen mindegy, hogy az emberei közt sok a régi. Talán ismeri az ő szentenciáját: nem a hordó számít, hanem a bor. És a tölcser most ő tartja a kezében...

*

De vajjon csakugyan ő tartja-e a kezében? Az általános szavazati jog kérdése az a választóviz, amelylyel most azt mérik, ki az ur a munkapártban. Az kétségtelen, hogy a Lloyd-klubban két áramlat hullámzik: az egyik Tisza áramlata, a másik a kormány táboráé. Az első csoport azért lett munkapárti, mert Tisza is az, a másik azért, mert neki az a strukturája, hogy mindig kormánypárti legyen. Ez a két áramlat nem viaskodik egymással, de nem is fér bele egymásba. Hogy együtt van, ez már a Khuen ügyességének bizonyysága.

Melyik marad felül? Tisza a vármegyeháza ablakából nézi a világot s azt hiszi, attól függ a nemzet üdvössége, hogy vezetése a köznemesség kezében legyen. Elfeledi, hogy elmúlt az idő, amikor a magyar nemesség és az intellektuális erő ugyanazt jelentette s mikor csakugyan igaza is volt neki. És abba a gondolatba nem bir beletörödni, hogy a nemességet csak az intelligencia teszi azzá s az

intelligencia a nemesség. Khuen a maga álláspontját viszont az elmúlt napokban bizalmas társaságban így körvonalozta:

— Az általános választói jog hivei szerint is a magyar birodalom ereje akkor restituálódik, ha a nemzet rátér a tradicionális alapokra s a vezető erő, mint ezer éven át, ismét a nemesség kezébe jut. *De ez a lelki nemesség legyen s nem a születési arisztokrácia.* Ha valaki azt kérdezi, hogy az általános választójog kérdésében mi a programom, ezekből megértheti.

A két nézőpont így áll egymással szemben. Kérdezhetni, hogy kinek a kezében marad az a tölcser?

*

Még egy megjegyzést Tiszáról. A kormányt is meglepte a nemzetiségi kérdésről mondott beszéde.

— Mi van a váratlan föllépés mögött? — kérdezték. — Hisz ezt a beszédet egyszer már elmondta. Mi a célja a fel-frissítésnek?

A felvilágosítás hamar kész volt ott, ahol egészen be vannak avatva a helyzet titkaiba.

— Tisza véletlenül is jó szolgálatot tett a kormánynak. Igaz, hogy előbb nem tudott erről. Kitünő a szeme, csak hogy ellenző van a homlokán, mint a paripának s csak azt látja, amit ez nem takar el előle. Rendes körülmények közt végzetes hatása lehetett volna felszólalásának. Most azonban visszhangra talál éppen a románok között. Ennek az az oka, hogy a román egyházfők, akik egyházi méltóságuk jelentőségének lefokozását érezték abban, hogy duodecz takarékpénztári igazgatók és apró ügyvédek kezébe került a nép vezetése, szívesen hajlanak a kormány felé. Most már nekik van szükségük a segítségére, mert csak ezzel szerezhetik vissza a vezetést. Szívesen elejtik a nemzetiségi tribunokat s csinálnak mérsékelt politikát. Tisza beszédén meglátszott, hogy ezt nem tudja. De a kormány igen szívesen vehette a segítséget. Tisza az ellenzőn belül lát. De hiszen tudvalevő, hogy ezt a toalettczikket nem a lovak, hanem a kocsis kedve és érdeke szerint használják...

—en.

Miniszter-feleségek.

Két hölgyről szól az illusztráció. Joguk volt maguknak élniük abban a társaságban, melybe beleszülettek s nem törődni azokkal, akiket nem ismertek. Egy szép napon az uruk irást kapott: Kedves gróf Khuen-Héderváry! Kedves gróf Serényi Béla! s ezzel a két hölgy ugyszólván elvesztette a családi négy falat, a nyilvánosság kíváncsi lett rájuk s ők nem menekülhetnek a kényszerűség elől, hogy a nyilvánosságot kielégítsék.

Mágnásnők. Ez a legsajátosabb fajta hölgy. Azt tudjuk felőlük, hogy szörnyen gögősek mindmegannyian, de a kit közülük látunk, egy sem gögös. Talán nincs is gögös mágnásasszony a gögös mágnásasszonyok között. Pendantja ez a boszorkányoknak; mindenki tud boszorkányokról és senki sem látott még boszorkányt.

Nem kérek pardont a triviális párhuzamért, hiszen úgy is tudják, hogy nem boszorkányokról szól az ének. Hanem két nagystilű hölgyről, akiknek mivoltát meg lehet találni a férjekben. Bizonyos idő múlva a kalap fölveszi viselőjének fiziognómiáját, úgy hogy meg lehet rajta ismerni, hogy kinek a kalapja. A feleségek is így járnak. Bizonyos idő múltán meg lehet ismerni a férjükről, hogy az ő férjük.

Lehet, hogy csalódás, de a Khuen-Héderváry híres örökös mosolygása teljesen kvadrál ő excellenziája, a miniszterelnökné jelleméhez. A Teleki Jozefin lánya ő, akinek a házában otthonos a mosolygó vigság. Mért ne mosolyogjon gróf Khuen-Héderváry, mikor a mosoly leánya mellett folyt le izgalmas élete! Harmónia, békesség, jókedv a családban, — lehetetlen ebből a közéletbe is át nem hozni legalább külső kifejezését, a mosolyt, melyet idekint sokszor nem értenek, de a melynek magyarázata ott keresendő, ahol mi megtaláltuk.

És Serényi Béla gróf egy eleven mozgásu, igen komoly fiatal ember, szinte gyerekes lelkülettel s félelmetesen komoly gondolkodással. Kövér Palma, azaz gróf Serényi Béláné pedig egy derült lelkű, szinte filigrán hölgy, akinek külső jellege a mondhatatlan kedvesség, belső mivolta pedig a komolyság. Amilyen otthona van a férfinak, olyan a férfi.

A nők nem szorulnak a választójogra, hogy a politikában szerepük legyen. Megvan ez a szerepük a hatásuknál fogva, melyet a férfira gyakorolnak.

Ezt jó volna tudni a politikában. Nézd meg az anyját, úgy vedd el a lányát. Ha rajtam állana, a miniszterek kinevezése előtt, sőt még a képviselők megválasztása előtt meg kellene ismerni a feleségeket. Én legalább nem szavazok soha jelöltre, ha nem ismerem a feleségét. Gróf Khuen-Héderváryra szavaztam s gróf Serényi Bélára is szavaznék, ha az én kerületemben lépne fel.

K. T.

A pókok völgye.

Irta: WELLS.

Déltájban a három üldöző — a folyam medrének hirtelen elhajlásán túl — messzire huzódó, nagyon széles völgynek nyílásába ért. A fárasztón kanyargó kavicsos ösvény, amelyen már oly nagy ideje törtettek a szökevények nyomába, hirtelen széles lejtővé ereszkedett s a három férfi, mintha összebeszélt volna, egyszerre letért az ösvényről, egy közeli kis magaslat felé nyargalt s ott a sötétzöld lombu fák árnyékában megállapodott. Kettőn illendőségből kissé mögötte maradtak a harmadiknak, akinek a lován ezüstveretes szerszám csillogott.

Kis ideig tüzelő szemmel fürkésztek végig az alatt elterülő lapályt. Messze-messze nyult az, végeláthatatlanul.

Csak száraz túskebokrok egy-egy csoportja itt-ott és távol valami sáv az elsárgult füvü pusztaságon végig, szakadék, vagy szikkadt meder talán. Biborló szélei elmosódón veszttek bele a távoli s bizonyára zöldebb halmok kéklő lejtőibe. S mindefelőtt — mint látha-

atlan pilléreken — a kékségben uszón — hóborította csúcsei a hegyeknek, amelyek annál merészebben s annál magasabbra meredeztek, mennél szűkebbre szorult északnyugat felé a völgy. Nyugaton nyílás tátongett s a sötét szegély ott a szemhatáron erdős vidéket sejtetett. A három férfi azonban nem nézett sem kelet, sem nyugat felé, csak a völgy irányában fürkészett a szemük szüntelen.

A szikár szólalt meg elsőnek, a forradásos ajku.

— Sehöl senki! — mondta s hangját a csalódás sóhaja remegtette meg. — De hát persze, teljes egy napi utat nyertek már előttünk.

— Ej, hisz nem is tudják, hogy a nyomukban vagyunk — szólta a szürkéjén gubbasztó tömzsi.

— A leány bizonyára tudja! — jegyezte meg az üldözők feje keserűen, mintha csak önmagához szólna.

— Csakhogy ők sem járhatnak ám gyorsan. Egyetlen öszvérük van s a leány lába ma egész nap vérzett...

Az ezüstszerszám ló gazdája dühödtt pillantást villantott a beszélőre.

— Azt hiszed, nem vettem észre? — sziszegte.

— Mindenesetre... legalább ez a nyom... — sutogta a tömzsi.

A szikár, a forradásos ajku, egykedvűen nézett a messzeségbe.

— A völgyet még nem járhatták meg, — mondta — ha amugy istenigazában nyomukba vágatunk... Rápillantott a szürkére s elhallgatott.

— Ahány szürke, mind pokolra való! — mondta az ezüstszerszám ura s megfordult, hogy az állatot, amelyre szitka vonatkozott, jobban szemügyre vegye.

A tömzsi a tekintetét kanczája mélabus fülepárja közé rögzítette.

— Megtettem, ami tőlem tellett! — mondta.

A másik kettő megint jó ideig bámult alá a völgybe. A szikár a kezefejével simitotta végig forradásos ajkát.

— Előre! — szólta hirtelen az ezüstszerszám.

A tömzsi összereszt s görcsösen rándított egyet a gyeplőn; a három ló patkói szapora, halk neszszel kocogtak az aszu fűvön vissza az ösvény felé.

Óvatosan haladt a három lovas le a lejtőn s a sziklák közt egymásba gabalyodott tüskés bokrok és száraz galyak kusza sűrűségén keresztültörtetve, leértek a lapályra. Ott egyszerre megfogyatkozott a nyom, mert a talaj mind szárazabb volt, elperzselt, aszu fű takarta a földet mindenfelé. Mégis — szakadatlan keresgélés, fürkészés, a lovak megállítása, vállvetett fáradozás révén — sikerült a menekülők útját kipuhatólniok.

Megtírott helyekre akadtak, — legázolt, megtört fűszálakra — itt-ott egy-egy áruló lábnyomra is. Egy helyen az üldözők feje megbarnult vérfoltot fedezett fel, bizonyára a meszticz lány lábbaseből cseppent az oda... S a vezér halkan, meg sem hallhatóan káromkodott...

A szikár közvetlenül a vezér mögött ügetett; utána a tömzsi a szürkén, el-elálmodozva. Így ügettek sorban egymásután; az ezüstszerszám vezetett.

Egyetlen szó sem hangzott.

Kis idő múltán — hirtelen — ámulva vette észre a tömzsi, mily különös csönd uralkodik. Fölríadt álmodozásából. A lovak poroszkálásának csekély neszt kivéve, az egész völgyön a festett szczenériák nyomasztó némasága ömlött el.

Előtte im ura-parancsolója meg a bajtársa; mindketten szinte szenvedélyesen igyekeznek balra; mindkettőnek a teste önkéntelenül is a ló mozgása szerint ingadozik. S előttük az árnyékuk... egy-egy néma, nesztelen, tétova kíséző. Közelebb pedig, egészen az ő

közelőben — valami rideg összekuporodottság — a saját árnyéka.

Körültekintett. Vajjon mi szünt meg oly hirtelen? A szakadékbeli visszhang jutott eszébe, a felserczenő, a csikorgó kavics szüntelen zaja. No — és mi még? Most ime semmi szél. Ennyi az egész. Szentséges Isten! Micsoda mélységes délutáni szender! S az ég oly üres és végtelenül tiszta... Csak a völgy felsőbb tája fölött terjeng valami komor párafátyol.

Felpezckesedett nyergében a tömzsi... megrántotta a gyeplőt... száját fütyülésre csücsörítette és — sóhajtott. Majd hátrafordult s jó sokáig bámult a sziklás hegytorok felé, amelyből inémt kivergődtek.

Kopárság, csupa kopárság! Tar lejtők itt is, ott is. Semmi élet. Egyetlen állat sem mutatkozik, még fa sincs, nemhogy ember volna itt. Szent Isten! Micsoda vidék! Micsoda pusztaság!

S megint csak összekuporodott.

Egyszerre csak biborszín villám lobbanását látta, nagy örömmel nézte, az ég sötét alját a kigyózó fény mint hasítja meg. Ez a pokoli völgy tehát még sem egészen halott!

Aztán — még nagyobb öröme — hirtelen enyhe fuvalom suhant végig arcán, susogó nesz kelt, mindjárt el is haló, valami sötét bimbóju bokor merev ágának halk zizzenése. — az élet lehelletének első jelei... Szájához emelte ujját, majd a levegőbe bökött vele.

Ekkor meg kellett állitania lovát, hogy bele ne ütközzék a szikárba, aki, úgy látszott, hirtelen szem elől vesztette a menekülők nyomát. Épp e pillanatban találkozott tekintete a vezérével, aki mogorván nézett rá.

Egy ideig erőt vett magán, hogy az üldözés ügye iránt érdeklődést érezzen. Aztán — miközben mind gyorsabban ügettek előre — elmerült ura árnyékának, kalapjának és válla formájának tanulmányozásába, mint bukkán föl s tűnik el mindez a szikárnak a formái mögött...

Négy napja ügettek már így, tul a világ határain, ebben a sivárságban, csepp viz nélkül immár, az elesés is fogytán, sziklákon, szakadékokon át, amerre ember — a menekülőkön kívül — még bizonyára sosem járt...

S mindez ugyan miért?

☞ Egy leányzó miatt... egy önfejű, daczos gyerkőcz miatt! S ilyen ember! Népes helységek ura, akinek vágyait százan meg ezren lesik. Leányok... asszonyok! Mit akar hát, miért akarja — az Isten szent szerelméért — éppen ezt az egyet?! — töprengett a tömzsi. És összeráncolta homlokát, kiszáradt nyelve végigvonaglott tüzelő szájaszélén. Az ur, az ő uruk így akarja... Ez volt minden, amit kisüthetett. Ez kell neki, mert hogy nem adta meg magát...

Kis nádas közelébe értek; selymes pihés bóbitái ide-odaingadoztak... A szél erősbödött. A vidék merevsége, némasága megszűnt — és ez jól esett.

— Halló! — kiáltott a szikár.

Mindhárman megálltak hirtelen.

— Mi az? — kérdezte az ur. — Mi az?

— Ott, ott! — szólt a szikár s a tulsó völgyoldal felé mutatott.

— Nos?

— Valami állat törtet felénk.

S ekkor az egyik hajlásból valami sárga test bukkan elő s egyenest feléjük közeledett. Hatalmas vadkutya volt. A szél irányában rohant, kilógó nyelvvel s oly magafeledten, hogy, úgy látszott, a három lovas észre sem veszi. Orrát magasba tartva rohant egyenest feléjük, nyilvánvaló volt, hogy sem nyomot nem követ, sem zsákmányt nem üz.

A tömzsi a kardjához kapott.

— Veszett! — mondta a szikár.

— Rá kell kiáltani! — mondta a tömzsi és ráordított.

A kutya mind közelebb ért, de, amint a tömzsi már kivont karddal elébe állt, hirtelen félrekanyarodott s lihegve száguldott mellettök el.

A tömzsi fürkésző szemmel nézett utána.

— Nem tajtékos a szája! — mondta egykedvűen.

Az ezüstszerszámos egy ideig merev tekintettel bámult a völgyön fölfelé arra, ahonnan a kutya jött.

— Eh, mit, előre! — mondta aztán — mit törődöm vele! — és megsarkantyuzta lovát.

A tömzsi nem sokat töprengve ama titokzatos rejtély megfejtésén, hogy egy vadkutya ugyan miért menekül oly eszeveszetten a szél és csakis a szél elől, inkább az emberi jellem mélységeinek fürkészésébe merült. Előre! — suttogta, csak ugy magában. Miért van némely embernek akkora hatalma, hogy ezzel az »előre« szöcskével oly csodás és hirtelen kényszerítő hatást gyakoroljon másokon. Ez az ezüstszerszámos ime teljes életében mindig ezt mondogatta. Ha én mondanám — elmélkedett a tömzsi. De mindenki elámul, ha valaki az urnak nem engedelmeskedik, — akármi esztelenséget paráncsol is. Lám, azt a kis mesztic leányzót ő is, más is, mindenki egyszerűen örültek, valósággal szentségtörőnek nézte!... Ezek után pedig — az ellentét kedvéért — a forradásos ajku szikárra terelődtek a tömzsi gondolatai: ime ez az ember épp oly erőteljes férfi, mint az ur; épp oly vitéz, sőt tán vitézebb is; mégis mindig csak engedelmeskednie kell, szó nélkül, vakon engedelmeskednie...

Kezének s térdének bizonyos érzései a tömzsi közvetlenebb érdekü megfigyelésre indították. Megütököztött valamin. Odanyargalt a szikár mellé.

— Nem vetted észre? — tudakolta halkán — a lovak...

A szikár kérdő arcot vágott.

— Ez a szél nyugtalanítja őket — folytatta a tömzsi, de mindjárt vissza is kapta fejét, mert az ezüstszerszámos hátra nézett.

— Sebaj! — mondta a szikár.

Egy ideig szótlánul ügettek. A két első lovas a talajt fürkészte, a harmadik azt a távoli párázatot, amely a völgyre aláomolni kezdett és mind közelebb ereszkedett. A tömzsi észrevette, hogy a szél pillanatról pillanatra erősbödik. Messze balra, úgy látta, valami gomolygó, sötét tömeg rohan le a völgyön, — vadjuhok nyája talán. Nem szólt azonban; a lovak mind izgatottabb nyugtalanodását sem tette újra szóvá.

És aztán előbb csak egy, majd még egy nagy fehér golyót látott, nagy meg-megcsillanó fehér golyót, mintha valami óriási bogáncsbóbitát kapott volna szárnyára a szél. A golyók magasán szálltak fönn a levegőben, alább estek, följobb suhantak, egyszer össze is ütköztek s aztán tovatüntek; a lovak izgatottságát azonban ez a tűnemény még inkább növelte.

És csakhamar több ily golyót is látott a tömzsi s aztán egyre többet és többet, a szél úgy hurczolta a sok bolyhos bóbitát a völgyön át.

Eles sivalkodás hangzott fülükbe. Óriási vadkan csörtetett keresztül utjukon, fejét csak egyszer fordította pillanatra feléjük s eszeveszetten száguldott tova. Most mindhárman megálltak, szótlánul ültek egy ideig s úgy meresztették szemüket a mind sötétebbé sűrűsödő ködre, amely hamarosan közeledett.

— Ha ezek a bogáncspamacok nem röpködnének... — szólalt meg a vezér.

Egy hatalmas golyó épp e pillanatban suhant el pár lépésnyi távolságban mellettük.

Valójában nem is volt az tömör gömb, csak valami undok, puha, czaftos, átlátszó szövevény, mintha holmi fátyolrongyot gabalyított volna csomóba a szél s ennek a különös lapdának, ahogy szüntelen a tengelye körül forogva közeledett, hosszú, pókhálószerű, lengő, uszó szálak, foszlányok suhogtak utána.

— Nem bogáncspamacz az! — mondta a tömzsi.

— Sehogy sem tetszik nekem ez az isten tudja micsoda! — nyugtalanzkodott a szikár.

S egymásra néztek.

— Ördög és pokol! — mordult meg a vezér — a levegő odafönn teli már vele... Ha ez így tart tovább, elakadunk.

Ösztönszerű érzéssel, mint a vad, mikor közelgő veszedelmet szimatol, nekifordították a szélnek lovaiakat, pár lépésnyire oldalvást lovagoltak s a lenge tömegek feléjük zuduló özönébe méreven bámultak bele.

Szinte kecses fürgeséggel szálltak a fehér gömbök a szélben, nesztelenül emelkedve s hullva, földig csapódva, majd megint a magasba pattanva, úgy suhantak tova, még pedig egyetlen óriási összetartozásban, néma, eltökélt cél tudatosságban. E különös légi hadsereg egyes előőrsei már közvetlen közel surrantak jobbról-balról a három lovas mellett. Az egyiktől, amelyik a földre csapódván, össze-vissza rezzenő, vonagló rostok és foszlányok alakatlan roncsává omlott szét, mind a három ló megijedt s ágaskodva hátrált.

A vezért hirtelen valósággal bolond türelmetlenség szállta meg. Vad szitkokat, átkokat sziszegett a suhanó gömbök felé.

— Tovább! — kiáltott aztán — tovább! Elvégre nem valami nagy baj! Ugyan, mi baj lehetne? Tovább hát, csak előre!

S káromkodva rántotta meg a lova zabláját. Dühében szinte üvöltővé vált a hangja.

— Csak azért is hajrá, a nyomukba! — ordította. — Hol is hát, merre az a nyom?...

Ágaskodó lovát léptetőre fogta s fürkészve nézgette a füves talajt. Hosszu, tapadó fonál csapódott ekkor az arczába, valami szürke foszlány csavarodott jobbára, valami nagy mozgékony puhaság futott át tarkóján. Fejét fölvetette s látta, hogy ama szürke lég-gömbök egyike ily módon valósággal horgonyt vetett beléje s ott libeg a feje fölött, miközben selymes oldalai szüntelen hullámzással duzzadoznak, mint a vitorla, amikor a csónak megáll, csakhogy nesztelenül.

Ugy rémlett neki, mintha sok ezer szem meredne rá, ellenséges hadak sűrű tömege, lapossá préselt testek, soktagu karok és lábak hemzsegnének s bonyolítanak le a horgonyköteleket, hogy az a szürke gömb a fejére ereszkedhessék... Pillanatig a magasba bámult s csak a sok-sok évi gyakorlat ösztönszerű fogásával zabolázta ágaskodó lovát. Aztán kardlap suhintását érezte a hátán, aczél villant a szeme előtt s elvágta a ráakaszkodott pókhálógömböt, mire a fönn lebegő szürke lapda hirtelen a magasba lendült és tovatünt.

— Pókok! — hangzott a szikárnak a szava. — Mindegyik gömb csupa nagy pók. Nézze, uram.

Az ezüstszerszámos még mindig a tovasuhanó gömböt követte tekintetével.

— Nézzen ide, uram!

S a vezér valami vörös, szétmállott puhaságot láthatott a földön s ennek a csaknem teljesen szét-típort valaminek egyes izei még mindig vonaglottak, meg-megrándultak. Azután, mikor a szikár ujjab, feléjük közeledő gömbre figyelmeztette, ő is kardot rántott. A völgy felső részén ekkor már háborgó ködtenger hullámzott. Az ezüstszerszámos igyekezett számot vetni a helyzettel.

— Vissza! — kiáltott a tömzsi. — Vissza, a völgy alsó részeire!

Ami ezután történt, oly zavaros volt már, akár-csak valami csatakavarodás. Az ezüstszerszámos látta még, mint száguld el mellette a tömzsi, mint csapkod láthatatlan pókhálók felé, látta, hogy nekirohan a szikárnak s azt lovastul a porba gázolja. Saját lova tiz-tizenkét lépésnyire szökkenet előre, míg újra urrá birt lenni rajta. Aztán a magasba pillantott, ismeretlen veszedelmeket kémelve, majd hátranézett megint. Látta, hogy a földön egy ló hentereg s látta a szikárt, aki a ló közelében állt s valami czaftos, vonagló szürke tömegbe vág bele, amely rá és lovára ereszkedik s mindkettőt beborítja. Sűrűn és szaporán, akár-csak szeles nyári napokon a puszták bogáncsbóbitáinak pihéi, suhantak a pókhálófoszlányok mindenfelé.

A tömzsi leugrott a lováról, de nem merete elengedni. Félkarjával hátrafelé igyekezett ránczigálni a makranczos állatot s jobbával találmra nekivágott a szürke fátyoloknak. E vak küzdelemben újabb hatalmas hálógömb uszálya csapott alá, beleakaszkodott a hadonászóba s a nagy szürke tömeg lassan aláereszkedve őt is elborította...

A vezér összeszorította fogát, megrántotta a gyep-lőt, lehorgasztotta fejét s megsarkantyuzta lovát.

A szikárnak a lova hátán vergődött ott a földön; vér és valami nyüzsgés-hemzseges borította el a vékonyát... A szikár pedig most hirtelen elfordult tőle s ura-parancsolója felé rohant. Már csak tiz lépésnyire lehetett a vezértől. Lába köré szürke foszlányok csavarodtak s mind sűrűbb hurkok akadályozták a szaladásban; célátalanul csapkodott kardjával ide-oda. Vékony, szürke fátyol borította arczát. Baljával a nyaka felé kapott, ahol valami puha test tapadását érezte s ekkor elbotlott és végigvágódott a földön. Föltápászkozott és újra elesett, hirtelen pedig borzalmas hangon kezdett üvöltöni: Óh — o — — óh! O-o-o-óh!

Ura jól látta, mint lepik el a nagy pókok, mint hemzsegek körülötte a földön mindenfelé.

Miközben megkísérelte, hogy lovát ama vadul hadonászó, üvöltő, szürke alak felé kényszerítse, aki ott oly tehetetlenül viaskodott, egyszerre csak patkócsattogás hangzott fülébe s látta, mint iramlik el mellette, lovának sörényébe kapaszkodva s csak úgy hasmánt lógva a szürkén, immár kardtalanul a tömzsi. S arczába újra tapadó szálak csapódtak. S körülötte, fölötte, mindenütt mintha ez a nesztelenül hullámzó óriási hálózat mind szűkebbre húzódnék össze s fojtón borítaná be őt... Ugy érezte, még halála óráján sem tudná megmondani, hogy e pillanatban tulajdonképpen mi is történt vele. Ő maga fordította-e el onnan a lovát? Vagy a ló magától iramodott tova. Annyi bizonyos, hogy a következő pillanatokban már messze száguldott, dühödten forgatva kardját a feje fölött, úgy vágatott a völgyön lefelé. S fölötte, körülötte a szélben mintha valamennyi pókhálós gömb, minden foszlány és szál tudatos üldöző csapatként zudulna nyomába.

Giling-galanğ... bum-bum-bum... Az ezüstszerszámos csak vágatott, vágatott, mit tudta, mit bánta merre, hova; rémült arcza hol jobbra, hol balra fordult, kardos karja mindig sujtásra készen... S néhány száz lépésnyire előtte, pókhálóczaftok uszályát vonszolva maga után, ott száguldott a tömzsi, még mindig csak féllábbal a kengyelben. Hajlongó nádas bókolt eléjük... A szél friss volt és erős... A vezér elnézve a vállán, borzongva látta, mint libegnek-lobognak utána a pókhálófátyolok.

Minden gondolata csak az volt, hogy a pókhálók hatalmából elmenekülhessen s észre sem vette, csak

amikor lova már ugrásra szökkent, hogy mély szakadék szélére ért. S mikor észrevette, késő volt már lovát megtartóztatnia. Későn hajlott már előre a ló nyakán... későn dőlt hátra is már a nyeregben.

Mindazonáltal — bár a hirtelen ugrás nem sikerült — azt, hogy lovasembernek hogyan kell ily esetben segítenie magán, nem feledte el. Repült. S ő maga alig is sérült meg, éppen csak a válla zuzódott meg kissé, míg lova a halálos ijedelemben hanyattvágódott s mindjárt el is terült. A kard beleütközött a kemény talajba s eltörött, mintha ura szerencsésjének végleges elpártolását jelentené. Eles hegye alig arasznyira serczent el a vezér arca mellett.

Pár pillanat múlva már talpon állt a menekült. Lélekzete el-elfulladt, úgy bámult föl a magasban tova-zuduló pókháló-veszedelem felé... Ugy érezte, futnia kell, de eszébe jutott a szakadék. Megállt rohantában, éppen csak egy alácsapódó foszlányt kerülvén ki s aztán — gondolattalanul — csak mászott, mászott a sziklák között odább, amerre a szélvihar kevésbé érhet.

Lenn, a szikkadt folyammederben lekuporodhatott s biztonságban nézhet a szürke tünemények tova-vonulását, míg elül majd a szél s lehetséges lesz odább menekülnie... S úgy kuporgott odalenn soká, soká... Ugy nézte, mint szállnak, suhannak át azok a félelmes, szürke foszlányos tömegek az ő szűk látóhatára fölött.

Egyszer, a többiek sorából kiszakadván, egy pók éppen az ő közelében zuhant a szakadékba; óriási állat volt, a lábait csaknem méternyi körben vetette szét, potroha pedig jókora férfikölnyi volt. S a vezér, miután egy ideig nézte az állat elkeseredett mozgolódását, ahogy menekülni igyekezett, s kísérleteit, hogy az eltörött kardot, amely épp mellette hevert, megmarhassa, felugrott és szeges csizmája sarkával eltiporta.

Szitok, átok csak úgy dőlt a száján, miközben ezt megcselekedte. Aztán megint fölfelé nézegetett s aztán...

Még biztosabb helyet keresett, ahol a pókok és hálók ne lephessék meg s ahol pihenőre dőlhessen. Talált is zugot a szakadékban, ott leült és elgondolkozott... és rágt a szokása szerint — a körmeit s az ujjá bütykeit.

Csak a tömzsinek az érkezése rázta föl.

Hallotta, hogy jön, már jóval előbb, mint megpillanthatta, patkócsattogás, botorkáló léptek, a lovat nyugtatgató szavak hangja... S csakhamar ott állt előtte a tömzsi. Bizony gyászos egy alak volt... Fehér pókhálószerű huzódott a nyomában. Se szó, se hang, úgy meresztették egymásba szemüket. A tömzsi fáradtan közeledett és megszegyenülten, csaknem reménytelenül elkeseredetten.

Végül szemtől szembe kerülvén urával, aki ott kuporgott a földön, megállt... A vezér most titkos meghunyászkodásban kuporgott alantasa előtt.

— Nos? — szólalt meg végre és hangjában nem volt semmi parancsoló.

— Cserbenhagyta őt?

— A lovam elrohant.

— Tudom. Az enyém is.

Nevetett. Boszus nevetés volt az.

— Mondom, elrohant, — a lovam elrohant velem...

— mondta a férfi, akinek ezüstszerszámos lova volt valaha.

— Gyáva ficzkók vagyunk mindketten — szolt a tömzsi.

A másik elgondolkozva rágt a pár pillanatra a körmét, miközben merev tekintettel nézte alantását.

— Gyávának engem ne mondj!

— Gyáva az ur, akárcsak én!

— Gyáva... Nos, lehet... De mindennek van határa s az ember bizonyos határon túl nem merész-

kedik... Ezt megtanultam végre én is. Csakhogy másképp, mint te. S ez a különbség.

— Álmodni se mertem volna, hogy cserbe tudja hagyni őt. Pár pillanattal előbb az az ember a haláltól mentette meg az urat... Tulajdonképpen micsoda réven is urunk az ur nekünk?

A vezér megint csak rágt a körmét és arcza elsötétedett.

— Soha senki még engem gyávának nem nevezett — mondta aztán. — Soha senki még... A törött kard még mindig jobb a semmifélenél... Egy girhes szürke nem bir el két embert négy napi uton! Gyülölöm a szürke lovakat. De hiába... ez egyszer! Ugy látom; értesz! S tudom, mint szeretnéd... abból, amit láttál és abból, amit elképzelsz fölölem... a nevetem befeketíteni. A te fajtád királyokat üz el! Igen. S azonfelül... jó szemmel én téged sosem nézhettelek...

— Uram! — mordult meg a tömzsi.

— Nem! — ismételte a vezér. — Nem!

Feszesen fölegyenesedett, miközben a tömzsi baljós mozdulatot tett. Pár pillanatra úgy néztek farkasszemet. Fejük fölött a magasban suhanva szálltak a pókhálógömbök. Egyszerre csak... kavicscsörrenés... lábak toporzékolása... kétségbeesett üvöltés... hörrenés... süítő kardcsapás...

Ejszakára elcsöndesült a szél. A nap már nyugodt fönsséggel áldozott le. S a férfi, aki ezüstszerszámos paripán nyargalt valaha, óvatosan mászott-elő a szakadék mélyéből. A lejtőn fölfelé szép lassan úgy vezette a szürkét, amely nemrégén még a tömzsi lova volt. Szívesen ment volna még vissza a szakadékba, hogy elhozza az ezüst szerszámot; de félt az éjszaka sötétjétől s hogy új szélvihar lephetné meg itt. Azonkívül pedig az a gondolat, hogy lovát az undok pókháló-burokban s talán már össze-vissza rágott állapotban kellene viszontlátania, megborzongatta s visszatartotta.

S ahogy így a pókhálókra gondolt és a veszedelmekre, amelyekből megmenekülnie sikerült s ahogy elgondolta, hogy a legkeservesebb pillanatokban ma is mily csodásan örködött föltte valami gondviselés, keze meg-megérintette azt a kis amulettet, amely a nyakában lógott; pillanatra őszinte háladatosság érzésével is fogta azt ujjai közé.

— Szenvedély vakított — suttogetta. — És a leányt is bizonyára utólerzte sorsa! Bizonyára ők is...

Ekkor ime a távolban, a völgy tulsó vidékének erdős szegélyén vékony kis füstoszlopot pillantott meg a lemenő nap világitásában egészen határozottan és félre-ismerhetetlenül.

A fáradt megnyugvás arcán hirtelen ámulattá és elkeseredett haraggá változott. Füst? Szürkéjének fejét arrafelé rántotta és — töprengésbe merült. Eközben pedig könnyed fuvalom suhant végig az aszu füvek pusztaságán, amely körülötte elterült. Oldalt néhány sás-szál hegyiben meg-meglíbbent valami szürkéség. S ő csak nézte a füstöt s nézte a pókhálófoszlányokat.

— Nos persze. Ki tudja? Talán nem is ők! — suttogetta végül.

Pedig hát jól tudta ő...

Kis ideig még a füst irányába meresztvén szemét, fölkapott a szürkére. És elhullt pókok szürke tömegén gázolva úgy ügetett tova. Temérdek pókhulla hevert mindenfelé és az életben maradt állatok mohón szivták ki — micsoda vérfertőzés! — az elhullottakat. A patkócsattogás zajára szanaszerte szöktek.

Az ő idejük is lejárt. Így — a földön s nem szélvihar, de még szellő szárnyán sem — mit ért minden mérégi, mint árhattak volna még?

Bőrövével csapott oda néha, amikor úgy vélte, hogy egyik-másik tulságosan közel merészkedett hozzá.

Egy izben, mikor egész sereg menekülő pók egymás hátán-fején tolongva éppen az útjában hemzsegett, mármár annyira volt, hogy leszáll s eltíporja őket; de leküzdötte vágyát... Időnként hátra-hátrafordult s visszanézett a füst felé.

— Pókok! — mondta tompa hangon újra meg újra. — Pókok!... No de se baj!... Se baj!... Legközelebb majd én szövök hálót nekik!...

Saison.

A hatszázhat.

Alsó-Kapornyak község megbízásából Huszár-Hay Dezső dr. ma Frankfurtba utazott az Ehrlich-gyógymód tanulmányozása és Alsó-Kapornyakra leendő meghonosítása végett.

(A napilapokból.)

A doktor ur Ferencz József-kabátban, czilinderben és halinacsizmában a pályaudvaron várja a gyorsat. Kezében sárga uti bőrönd. A megyei tisztí főorvos épp egy britannikával kínálja meg, amikor az állomási épület háttéréből hirtelen kibontakozik Káka ur, a »Kapornyaki Friss« szerkesztője.

KÁKA: Szolgálatjára, doktor ur!

DOKTOR: Alázszolgája, szervusz, szerkesztő ur.

KÁKA: Még emlékszik?

DOKTOR: Azt hiszem, ezelőtt két évvel a »Kutyabagos«-ban ittunk brudert?

KÁKA: Lekötelez... azaz hogy lekötelezel.

DOKTOR: Merre jártál azóta?

KÁKA: Voltam Abbáziában és Váczott. Utóbbi helyen régalmazás végett.

DOKTOR: Pardon, az urak nem ismerik egymást? (Bemutatja.) A megyei tisztí főorvos ur.

KÁKA: Nagyon örülök. Káka vagyok. (Nem fognak kezét, mert Káka a tisztí főorvosról kiírta, hogy egy beteget szándékosan a másvilágra küldött.)

DOKTOR: Minő szél fujt téged erre, szerkesztő ur?

KÁKA: Lapomban megírtam, hogy Frankfurtba mégy az Ehrlich-gyógymód tanulmányozására. Olvastad?

DOKTOR: Olvastam. De tulságosan megdicsértél. Mert minden érdem főként a tisztí főorvos urat illeti. Csak az ő nagylelkiségének és tudományszomjának köszönhető, hogy engem a község kiküld Frankfurtba.

FŐORVOS: Én csak kötelességemet teljesítettem.

KÁKA: Én is azért vagyok itt, hogy kötelességemet teljesítsem. A tudomány két bajnokát akarom megkérdezni, hogy mi a véleményük az Ehrlich-féle gyógymódról. (Szellemesen.) Tehát egy kis intervjú.

DOKTOR: Parancsolj velem.

FŐORVOS: Talán velem kezdené először?

DOKTOR: Ó bocsánat! Az elsőség a tisztí főorvos urat illeti.

KÁKA: Tehát mi a véleménye főorvos urnak?

FŐORVOS: Én a dolgról nem hivatalosan, csupán

a lapok útján értesültem. És álláspontom azóta nem változott. Megnyugtathatom a vármegye egész közönségét, hogy engem mindig a helyemen fog találni, ha egy nagy csapás leküzdéséről van szó. Huszonöt év óta működöm az orvosi pályán és soha egy vonallal le nem tértem arról az utról, amelyet a tisztesség és becsület jelölt ki számomra.

KÁKA (magában): Hiszen ez a főorvosi székhelyét mondja itt el! (A főorvoshoz.) Miben foglalhatom össze tehát főorvos ur véleményét?

FŐORVOS: A dolog érdeméről Huszár-Hay doktor ur fog nyilatkozni, aki már régóta foglalkozik szakszerűen a kérdéssel.

DOKTOR: Tehát kérdezz!

KÁKA: Mióta méltóztatol foglalkozni ezzel a kérdéssel?

DOKTOR: A vérbaj kérdésével már régóta hivatászerűen foglalkozom. Sőt a nevemhez fűződik egy gyógymód, amelyet széles körökben ismernek. Hogy még nem hatolt be a tudomány szentelt csarnokába, annak oka egészségügyi viszonyaink fonákságában rejlik.

KÁKA: Miben méltóztatik állni az a te gyógymódod?

DOKTOR: Községünkben a »Szemétlérakó« nevű mezőn nyöl egy fű, amelyet a nép ajka »vércseszakállas fű«-nek nevez. Ezen gyógyfűből olyan teát tudok készíteni, amely a vérbajt egyszersmindenkorra alaposan meggyógyítja.

KÁKA: Akkor hát miért parancsolsz elmenni Frankfurtba?

DOKTOR: Mindenesetre meg akarom magamnak alaposan nézni azt az Ehrlich-féle gyógymódot. Ő egész más utakon kereste a vérbaj gyógyítását, mint én, de azért mi szakértők nagyon érdeklődünk az egymás dolga iránt is.

KÁKA: Vajjon Ehrlich az emberiség megváltójának tekinthető-e?

DOKTOR: Az attól függ. Az én nézetem szerint Ehrlich szobrot érdemel és fog is kapni. Mert német. Vannak kisebb, hálátlanabb nemzetek, amelyekből az ember sohasem számíthat szoborra.

FŐORVOS: Én már huszonöt év óta állok a közegészség szolgálatában és még nem tudtam elérni, hogy egy kedvezőbb fizetési osztályba előlépjek.

DOKTOR: A tudomány igazi vértanui Magyarországon élnek!

KÁKA: Kérlek alássan, ez egy hálátlan ország. De engedj meg, hogy folytassam az intervjút. Mennyi időt töltesz majd Frankfurtban?

DOKTOR: Én hónapokig szerettem volna tanulmányozni a kérdést, de az utiköltségből nem futja. De ezt ne ird ki az újságba. Azt hiszem, két napot tölthetek majd ott. Ám ez elég nekem. Csak egyszer kell beszélnem Ehrlichhel. A kisujjamban van az egész.

KÁKA: És hozol majd orvosságot tőle?

DOKTOR: Azt hiszem, a nagy ember nem fogja tőlem megtagadni ezt a kis szívességet. Pláne, ha viszonzásul följajnlom az én teámat.

INNEN-ONNAN.

KÁKA : Most engedj meg egy kényes kérdést.

DOKTOR : Parancsolj.

KÁKA : Nem mondhatom el, hogy honnan, de hallottam, hogy ezzel az Ehrlich-féle orvossággal is úgy járunk majd, mint a városi kuttal.

„FŐORVOS : Mennyiben ?

KÁKA : Annyiban, hogy az ellenzék addig sürgette a városi kutat, míg meg nem kapta, de olyan helyre építették, ahol csak a főispán klikkja, a főispán emberei vehetik hasznát.

FŐORVOS : Ah, az emberek sok mindenfélét beszélnek.

DOKTOR : Arról megnyugtathatlak, hogy az Ehrlich-féle orvossággal semmiféle visszaélés nem fog történni.

KÁKA : Én az ellenkezőjéről vagyok értesülve.

DOKTOR : Hogy-hogy ?

KÁKA : Hogy megint a főispán klikkja fogja lefoglalni ennek az orvosságnak minden előnyét.

DOKTOR : Főhatalmazlak rá, hogy ezt a kósza hirt megczáfold.

KÁKA : Ha meg is czáfolnám, úgy sem hinnék el. Az egész közvélemény meg van győződve, hogy az orvossághoz mindenki hozzá fog jutni, csak az nem, aki megérdemli.

DOKTOR : Mindig vannak elégedetlen elemek, de ezekre nem kell hallgatni. Itt van a zsebemben a lista, amelyre fölirtam, hogy kiknek fogok hozni az orvosságból.

KÁKA : Nem tekinthetnék bele egy perczre ?

DOKTOR : Majd elmondom élőszóval. Tehát : a főispán ur ő méltóságának ötven üveggel.

KÁKA : Szóval a klikk már biztosítva van !

DOKTOR : Ő méltósága lelkesen fölkarolta az ügyet, tehát az oroszlánrész őt illeti meg. Ebben nincs semmi panama.

KÁKA : Tovább.

DOKTOR : A tisztí főorvos urnak husz üveggel. Ez csak természetes ?

KÁKA : Ez csak természetes.

DOKTOR : Az alispán urnak harmincz üveggel. A főszolgabíró urnak fejenkint tizenöt üveggel. A vármegyei főjegyzőnek szintén tizenöt üveggel, de esetleg hármat, szükség szerint, kénytelen lesz átengedni az alispán urnak.

KÁKA : A kaszinópárt nem kap ?

DOKTOR : Mint párt nem kap.

KÁKA : Mert a főispán ellen szavazott a hid kérdésében !

DOKTOR : Dehogy. Nem szabad a politikát össze tévesztetni a közegészség követelményével ! Egyébként megnyugtathatlak, hogy ha a kaszinópárt mint párt nem is kap, de a párt tagjai közül többen szerepelnek az én listámon.

KÁKA : Szóval az egész egy vérlázító gazság ! A szegény ember, aki igazán rá van szorulva az ingyen-orvosságra, nem fog kapni belőle !

DOKTOR : Dehogy nem ! Sőt ellenkezőleg ! Épp a szegény embereken fogjuk előbb a szert kipróbálni !

Reveur.

> **Az encziklika.** Az encziklika fogalmát Jókai Mór a következőképpen definiálta : »Ha az én tudós barátom, Entz Géza ír egy cikket, azt ki is nyomatja, én pedig a kezembe veszem és ahelyett, hogy elolvasnám, keresztüldugom rajta az ujjamat, hát akkor ebből encz-czikk-lika lesz«. Ez a definíció valamikor a mult század hatvanas vagy hetvenes esztendeiben kelt, de azt hihettük volna róla mindmáig, hogy mostanra is érvényes, sőt még jobban érvényes. Mi az encziklika ? Papirosdarab, amit az ember nem olvas el, hanem ha okosabb dologra használni nem tudja, keresztüldugja rajta az ujját. Ez éppen olyan bizonyos dolognak látszott ma már, mint amilyen bizonyos, hogy a »Bensült tökkolop«, vagy az »Egy vén bivaly orrára való vaskarika« című hitvitairatoknak ma már nem igen akadna olvasóközönsége, pedig a reformáció korában ugyancsak olvasták őket. Hiszen ma már a vallás az egész hivatalos vonalon magánügy, nem pedig közkérdés. És miután mi ezt a hivatalos felfogást nem hivatalosan ugyan, de a teljes meggyőződésünk szerint a magunkévá tesszük, azért kell elcsodálkoznunk — nem is elcsodálkoznunk, hanem egyenesen megbotránkoznunk — azon, hogy egy pápai encziklikából ma, a huszadik század sok dicsőséget ígérő hajnalán, az aviatika, vértanuinak, az Ehrlich-orvosságnak és az Északi sark tökéletesen mindegy felfedezésének az idején, politikai, sőt diplomáciai világkeserűség fakadhasson ki. Hogy olyan valami hivatalos leiratból, amit bőséges ráérő idejében két öreg pap szerkeszt össze, éppen a hierarchia el nem ismerésének és a »no popery« jelszavának a világgóságában akadjanak olyan felháborodói, akik éppen a felháborodásukkal tesznek bizonyosságot arról, hogy a pápának tehát mégis van még, most is világi hatalma is. Szerencsétlen elfeledkezés volt ebből az encziklikából is nemzetközi ügyet és különösen protestáns sérelmet csinálni. Mert ez az encziklika ellen való felháborodás a lényegében pont éppen olyan vallási elfogultság, türelmetlenség és ultramontanizmus, mint az a szerencsétlen ötlet, ami Merry del Valt rávitte a Borromeus-encziklika kiadására. Csak még azzal a különbséggel sulyosbitva, hogy amíg a katolikus vallás ismeri és vallja a római pápa fenhatóságát az egész keresztény világ felett, tehát megvallottan ultramontán, addig a református vallások éppen tagadván a pápai földi helytartóságot, legalább is a logikátlan gyanujába esnek, de mindenestre vallási türelmetlenséget követnek el akkor, amikor a pápának, tehát a szerintök egyáltalán nem jelentőséges embernek és sulytalan szavu családhozhatóknak az encziklikájából közös protestáns ügyet csinálnak és sérelmet látnak benne. Vagy igazuk van, vagy pedig nincsen igazuk. Ha igazuk van, ezzel arról tesznek bizonyosságot, hogy a pápának még ma is megvan a világi hatalma és a minden lelkeken való uralma is, ha azonban nincsen igazuk, akkor Héderváry gróf miniszterelnök oldotta meg ezt a kérdést a megoldásra egyedül méltó módján, a higgadt és tisztos semmibevevésnek a hangján. Mert a Borromeus-encziklika mellett felkardoskodni csak éppen olyan klerikálizmus, mint *ellene* háborodni fel. — Hát irjon a pápa encziklikát, amiről a szive vágya szól. Istenem, hiszen egyéb dolga sincs neki vatikáni rabságában. De hogy ebből nemzetközi ügy legyen, ezt mi, — hogyan is mondta az effendi ? — verjudete katolikus ujságírók sehogyan megérteni nem tudjuk.

F **Orth János.** A romantikus szerelem, abban az értelemben, ahogy kereskedősegédek, külvárosi leányok és nyárspolgár anyák használják e fogalmat, a romantikus szerelem hősei kivétel nélkül hercegek, vagy a legrosszabb esetben grófok. Ez nem véletlen. Holmi ágyrajáró munkás, kifizetésű hivatalnok, ha szerelmeséhez nem juthat, legföljebb agyonlövi magát, de semmi esetre sem kerül abba a helyzetbe, hogy le-

mondjon főhercegi rangjáról és huszonnégy matrózzal, három tiszttel és a kedvesével, aki persze színésznő, egy »Santa Margherita« nevű hajóra szálljon és további életére a bolygó hollandi misztikus köpenyét borítsa. Romantikusnak lenni: ehhez pénz kell, pénz és előkelőség. Ahol az első-, második- és harmadrangú szükségletek nincsenek kielégítve, ott ilyesmire gondolni sem lehet. Az abruzzói herceg, ha az ezerhétszázhetvenötödik kísérlet is meghiúsul és miss Elkins Katalinért még sem mennek olasz páncélosok, az abruzzói herceg ilyenkor egy romantikus gesztussal elbucszuzhatik Európától és elmehet fájdalomában az északi sarkra. Kovács Péter bankhivatalnok, ha kosarat kap és nincsen ultimó, keservében kirándulhat Törökbalintra. Orth János módjára eltűnni, ehhez nemcsak pénz, de előkelőség is kell és ebből a szempontból csakugyan fejlődöttebb, finomultabb idegzetű emberpéldány egy Habsburg-főherceg, mint egy vas- és fémmunkás. Orth János, akit olyannak képzelek el, mint a Bródy Sándor főhercege a »Nap loyagjá«-ban, Orth János beleszeretett egy színésznőbe, akit ha közelebről megvizsgálunk, kiderül róla, hogy Stuhl Milynek hívják az echt weaner Moádl-t. Husz esztendeje, hogy hajóra szálltak és mi-alatt a nép legendákkal vette körül eltűnésének gesztusát, a főherceg cementet szállított Buenos-Ayresből Valparaisóba és neje méla rezignációval dudolhatfa a Csendes-oczeánon: uerszt nét aufagstign, uerszt nét obagfoaln. Mert ilyen lelkek rejtőznek a bolygó hollandi köpenye alatt.

■ **Életre való nevelés.** Az elmúlt héten öngyilkos lett egy tanár, mert azzal gyanúsították, hogy rosszul manipulált a reábizott pénzzel, lugkövet ivott egy kis cseléd, mert a gazdája azt tartotta róla, hogy lopott és a Dunába ugrott egy fiatal szép lány, mert a »házbeliek« azt pletykálták, hogy a nevelőapja szeretője. Ezt a három öngyilkosságot az élet értékeinek egészen hibás ismerése idézte elő. A középiskolában megtanulhatni a paradeüo aorisztosztát, de hogy az élet eseményeinek milyen jelentőséget tulajdonítsanak az emberek, azt nem. Így történhetik csak meg, hogy a becsületet, ami a társadalom, pontosabban a környezet vélekedése az egyén erkölcsi értékéről, hogy e véleményt az emberek annyira taksálják, mint magát az életet. A nevelés végzetes hibájára mutat rá ez a fölfogás, amely ha nem lenne, a tanár ur bizonyára megtette volna a feljelentést gyanúsítói ellen, a kis cseléd tizennégy napi felmondással elhagyta volna a helyét és a leány elköltözködött volna egy más városrészbe. És ha nem lennének az embereknek hibás fogalmi ez életértékekről, nem hullana júniusban rakásra a diák, mert tudná, hogy a szekunda és a világvége nem kongruens fogalmak és semmi, semmi sem olyan értékes, mint az élet.

■ **Caffe greco.** Ezen a héten egy vén római kávéház tartotta százötven éves jubileumát. A kávéház üzleti elve az volt, hogy arómás, görög kávé szolgált a vendégeinek. Később azonban ez a kávé magához csalogatta az egész irodalmat, művészetet és tudományt. Itt kávézott Wagner s czikázó útemek nőttek ki a csészéjéből. Ide járt Gounod, Bizet és Liszt. A caffe greco feketéjétől lett még feketébb Schopenhauer pesszimizmusa. Thorwaldsen ezen a helyen látta meg legmerészebb vonalait. Érdemes lenne egyszer tudományos apparátussal kimutatni, mennyi kalóriát bocsát ki magából egy kávéház, hogy alakul át a fekete forrósága és mérge, az alkalmazottak sürgés-forgása, a gazda gondja alkotó energiává. Hány pinczérlábnak kell megroggyannia, míg valami papírra, sikerül. A római kávé, úgy látszik, érzi ezt. Elégedetten dörzsölgeti a kezét s azt mondja, hogy neki is van valamicske része az európai kulturában. Nincs igaza?

■ **Kinet.** Mások hangzatos és zengő neveket kaptak Kinet anélkül halt meg, hogy neve lett volna. Paulhan a sas, Latham a sólyom, Wright az ölyv, Illner a galamb és Kutassy — igen — ő a kácsa. Ez a mértföldgyűrő, csendes belga azonban nem hasonlított egyik madárhoz se. Csak repült. Igénytelenül és szerényen, komor kitartással s csak nagysokára jött le az uj elem részegségéből, elpilledve és busan. Addig türelmesen szántotta, forgatta, köpült a levegőt. Néha órákig elzümmögött benne. A tornyok ilyenkor úgy meredeztek, mint óriás kocsányok, a napfény valamely bádogtetőn csurgó méznek látszott, a hangárok pedig kasoknak, ahová majd visszatér egyszer ez a szorgalmas és idilli repülő. Egy gyönyörű idill ragyogott előtte. Az élet egyszerűnek, boldognak, békésnek mutatkozott. Nem harcolt a szelekkel. Az engedelmes légáramok tenyerükre vették. Halála is úgy történt, hogy egyszer, először szembekerült az ismeretlen viharral s az barbáru leránczigálta munkás, méz-szerző utjáról... Ő volt a repülés méhecskéje.

■ **Egy bőrorvos levele.** Ehrlichhez a következő levelet intézte egy dermatológus: »Mester, Hérosz, Apostol! Az egész világ tele van az ön nevével és diadalával. Magam is remegve fogom a tollat, hogy önnek irok. Hódolat páratlan szentjének és tisztelet a humanizmusnak, s az emberiség minden szent érdekének, közölnöm kell azonban önnek, hogy mire megtanulják a preparátumának a nevét s egy vézna hadsereg visszakapja az egészséget és a napfényt, és meghizik az arzén-től, embertársainak egy másik, nem kevésbé szánandó része elszegényül és lerongyolódik. Mi rólunk van szó. Mi rólunk, szegény bujászokról, akik ebből élünk. Mi rólunk, akikre ön nem gondolt. Ez a mi szempontunk. Önző ugyan, de emberi és érthető. A koporsós se gyűlöletes, de hasznos, pedig a hullánkra spekulál. Mi se voltunk rosszabbak, akik talán némi be nem vallott örömmel néztünk a görbe utcákon elcsapódó ifjakra. Ezután ezeket az ifjakat ki kell hagyni a budgetünkből. Az ön felfedezése legalább is kétezer korona jövedelem-rokkanást jelent a számunkra. Visszatérhetünk újra egyetemi életünkhöz, a régi szabónkhoz, és a Kuba-szivarhoz. Mindezt szeliden, lázongás nélkül irom, mert minden porczikámat az altruizmus gondolata élteti, de meg kell irnom, hogy kissé megturbáljam az örömét, rámutassak arra, hogy semmi emberi dolog nem tökéletes és teljes tisztelettel konstataljak egy ősi tételt. Hogy egyik ember meghizzék, mindig szükséges, hogy a másik egy kicsit lesoványodjék.

SZINHÁZ.

A folyó két partján.

Akármit beszélnek, akárhogy vigasztalnak barátaim és azok, akik szeretnek, sejtem, tudom, hogy én már nyári kritikusk lettem. Nemcsak a naptárból tudom ezt. A szerkesztőm egy napon maga elé csitált és azzal a mosolylyal, a mosoly ama sajátos nemével, amelylyel csak nyári kritikuskhoz beszélnek a szerkesztők, azzal a kimélettel, amivel egy halálesetet, vagy más katasztrófát adnak tudtunkra tapintatos emberek, így szólt hozzám:

— Huzza fel a porcellánnadrágját, üljön kocsiba és irjon egy komoly és kimerítő méltatást a színházakról.

A kocsival először a folyó balpartján kötöttem ki. Ez a liget, vagy még inkább a lizsé, a francia és előkelő negyed, a nietzscheánus városrész, amely már mindenentul van s csak a jobbkezével tapsol, a ballal már fitymál. Ujjé, itt nagyszerű minden. A nézőtér leginkább. Az itt

ülő habitüék valószínűleg egytől-egyig szellemesebbek, mint maguk a szerzők. Ezek a ligeti nézők azonban sok éves gyakorlattal szerencsésen függetleníteni tudják magukat a színpadtól, mint ahogy a színészek is függetlenek a közönségtől. A néző csak egyik lábával van a színházban. Másikkal már a ligetben van. Mert szép a színművészet és a humor s iszonyuan és borzasztóan kacagtató, hogy a rovarporgyáros mindenkit lezacherlinez, de mégis csak érdekesebb, hogy mi lesz ezután, és az éji kocsizás, a Vampetics, az uborkasaláta se kutya. A színház azonban kiszolgálja a maga közönségét. Fakó cinizmust ad, szójátékokat, kilőtt ötletek kapszliját és pongyolában mutatja be az égi isteneket. Különbőn a színlap is pongyolában jelenik meg. Például a fordító — szerénységéből vagy önérzetből — csak a monogramját téteti oda. Ki himezteti be az ingébe, zsebkendőjébe az egész nevét?

A jobbpart azonban egészen más. A házias, tisztos, családias publikum jár ide mulatni, egyszerű szívet és budai etikával. Haragudna, ha elmaradna egy felvonás. A nők szeliden könyökölnek a páholyban. Otthon felejtették a kötésüket. Ők azok, akik a darab tartalmát két hét múlva is elmesélik. Ennek a színháznak a szimbóluma egy macska. Nem a gonosz, zöldszemű, pukkaszkodó kandur, a dekadensek állata, amelyet egy poéta »tigre de poche«-nak, zseb-tigrisnek nevezett. Nem. Hanem egy házimacska. Egy czicza, amelylyel évekkal ezelőtt találkozottam. Ez a czicza csendesen járkált a zártzsekek között és dorombolva ugrott fel az ölembe, aztán a döntő pillanatban — deus ex machina — a rivaldára pattant és beavatkozott a cselekménybe. Édes, drága czicza, hol vagy? Hol a kék szalagod? Hol a te kedves dorombolásod? Mindenütt kerestelek, de nem találtalak. Lehet, hogy mig én itt nyári kritikát írok, téged a hálátlan publikum valami budai vendéglőben eszik, zöld lombok között eczettel, bő szószban, rablóhus vagy stefániasült címén. Szegény czicza.

IRODALOM.

Uj katedrák.

A szívbijos embert is közlelől érdekli, ha uj temetőt nyitnak valahol, mert ugyszólván személyes érdeke, hogy milyen finomságu homokban fog holnapután feküdni: — és az író felüti a fejét, ha uj katedrákat ácsolnak, amelyeken egykor ő is el lesz temetve. Egy irodalomtörténeti tanszék jó és biztos kripta és az érdekli az írot, aki mindennap közelebb ér a halhatatlansághoz és aki utóvégre is ember, mert minden perczen immortel lehet. És most, mikor öt uj egyetem készül az államtikári büroókban, bágyadt reménnyel néznek arrafelé a kávéházakból, mert ilyen sok uj irodalomtörténeti óra számára kevés az eddigi magyar halhatatlanok serege és talán Pécssett vagy Debreczenben tanszéket kap a legujabb budapesti irodalom. Talán tanítani fogják a fiatal, kóczos költőt, kivel ma együtt uzonnáztam és meg lehet majd bukni a »Vagyunk« címü lap történetéből a pozsonyi fakultáson. Mert talán szükség lesz mindenkire, az egész körutat ki kell kutatni, mert Magyarországon ezután ötször annyi idő jut az irodalomra, mint eddig.

De azért nem kell majd ötször annyit sopánkodni és jajveszékelní az egyetemért, mint eddig, és nevétségesen elcsévelt dolog volna harciba szállani az uj irodalmi katedrák ellen. Nem kell bántani a filológusokat, akik felvonulnak majd az uj tanszékekbe és lassan, izenként ölik az írokat. Magyar fürdőt ajánlani nyárra, vagy az önálló ezrednyelvet követelni: ez már nem olyan unalmas, mint megtámadni

az egyetemet, hogy nem értenek az írókhoz. Hogy Horatiusba minden magántanárr beleragoz és Lalagé téli szerelmeiből csak a rendhagyó alakok maradtak meg. Hogy Walter von der Vogelweide csak kollokviumnak számít és hogy Goethébe belefojtják azt a pár szabad gesztust, ami az exczellenciás ur ifjuságából megmaradt. Hogy az ember alig győzte a magyar órákon Gutenberget várni, annyira illatoztak a kódexek és az inkunabulumok. Hogy Petőfi minden nyomorusága, eltépett terve és erős dél-előttje belefér egy indexrovatba. Hogy sovány diáklányok magolják éjszakákon át a tandijmentesség miatt a szerelmes trubadurok életrajzát. Hogy a zseniális ifju diákoknak, kik irodalmat akartak tanulni, ott kellett hagyniok a finn alaktant és kétségsbeesésökben redakciókba kellett szegődniök . . .

Ezekért a szerkesztőségekbe rohant zsenikért sohasem kár, tessék elhinni. Mért ne védnök meg egyszer az egyetemet? Az egyetem nem hibás. Ha az irodalmi katedrákba olyan embert kívánunk, aki ne adatokkal és számokkal dolgozzék Petőfin és Goethén, akkor ideges ujságírokat kellene odaültetnünk, akik neuraszténikus szemhunyor-gátásokkal vagy sóhajokkal sejtetnék meg a verseket. Ha azt kívánnánk, hogy a magyar irodalmat ne fejezzék be éppen Czuczor Gergelynél, akkor ifju szabadgondolkodókat kellene odahozni a Károly-köruetről, akik roncsosá döntetnek az asztal a huszadik század fejtegetésénél. . . Határozottan a helyén kell maradnia mindennek. Ezekre az uj irodalmi katedrákra is csak jöjjenek fel az unokaöccsök és a magántanárok és magyarázzák tovább az írokat, ahogy eddig volt. Az a bizonyos tót diák, aki csak tanári diplomát akar, megtanulja szívesen, hogy Arany János hány verset irt az alkonyatról. Meg kell védeni az egyetemet ez egyszer, mert az egyetemnek nem lehet a feladata, hogy írokat neveljen és még kevésbé, hogy az irodalmi halhatatlanságot esztétikai formák közt adja meg. Neki az írók arra kellene, hogy a ruhájukból a kort tanítsa, a nyelvük-ből az igeragozást, a verseikből a rimrendszert és az életük-ből az államnak kedves hazafiui irányt. Neki csak címek kellene és évszámok, — a lelkekhez nem nyulhat fényes délelőtt a diplomájukért rettegő, siető fiatalemberek láttára. Ezek nem érnek rá várakozni az esztétikai csattanókra és ezeknek anyag kell, amiből vizsgálhatnak.

Az uj irodalmi katedrák tehát épp olyan távol lesznek az íróktól, — élőktől és halottaktól — mint a régiek. De ez nem baj. Aki zseni, aki rajongani akar és finomságokat keres, az menjen a jogra vagy menjen szerkesztőnek egy kisebb napilaphoz.

Sz. L.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

MUSCHONG-BUZIÁSFÜRDŐ

BUZIÁSI PHÖNIX ÁSVÁNYVIZ

ÜDIT, GYÓGYIT. BAKTERIUMMENTES TERMÉSZETES ÁSVÁNYVIZ . .
Kapható mindenütt.
Budapesti főraktár: VI. Ker., Eötvös-utca 44. szám. Telefon 86-35.

PATKÁNY- ÉS EGÉRIRTÓ BACZILLUS „RATIN”

fertőző betegséget plántál az illető állatfaj között és teljesen kipusztítja. A magy. kir. áll. bakteriológiai intézet véleménye szerint más állatra avagy emberre ártalmatlan. Prospektust ingyen küld a »Ratin« Bakteriológiai Laboratorium vezérképviselősege Budapest, :: :: :: Rottenbiller-utca 30, :: :: ::